Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ оқшоми

Ўзбекистон Компартияси Тошкент шаҳар комитети ва халқ депутатлари шаҳар Советининг органи

Газета 1966 йил 1 июлдан чиқа бошлаган. № 202 (6. 991) 1989 йил 4 сентябрь, душанба Баҳоси 3 тийин

Тошкент шаҳар Советн ижроия комитетида

Тошкент — мамлакатимизнинг энг йирик, аҳолиси тез кўпайиб бораётган шаҳарларидан биридир. Туғилишнинг жадал суръатлари ҳисобига шаҳар аҳолиси 20 йил ичида икки бараварга кўпайди. Бугунги кунда Тошкент аҳолисининг сони бўйича Совет Иттифоқи шаҳарлари ўртасида тўртинчи ўринни эгаллайди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика ҳукуматининг доимий ғамхўрлиги ва ёрдами, ишчилар синфи, зиёлиларнинг фидокорона меҳнати туфайли кейинги йилларда шаҳар саноати тобора ривожланмоқда, унинг илмий потенциали ортиб боряпти, турар жой-граждан қурилишининг ҳажми кенгаймоқда, Тошкент шаҳри аҳолисининг турмуш фаровонлигини ошириш чоралари кўриляпти.

1971—1988 йиллар мобайнида Тошкент шаҳрида қарийб 15 миллион квадрат метр саҳнли қулай турар жойлар, 181 минг ўқувчи ўринли умумий таълим мактаблари, 72 минг ўринли мактабгача тарбия болалар муассасалари, 9300 ўринли касалхоналар, бир сменада 22,3 минг бемор қабул қилинадиган поликлиникалар, аҳолига хизмат кўрсатувчи бошқа кўпгина объектлар фойдаланишга топширилди. Шунга қарамасдан ушбу даврда аҳолининг мактабгача тарбия болалар муассасалари билан таъминланиши 19,6 процентга кўпайди. умумий таълим мактаблари билан таъминланиши эса 5 процентдан кўпроққа камайди. Аҳоли сони бу даврда 1,5 бараварга кўпайди. Фақат кейинги ўн икки йил ичида Тошкент шаҳри аҳолиси салкам 300 минг кишига кўпайди ва сўнгги аҳоли рўйхатига кўра 2 миллион 79 минг кишини ташкил этди. Шаҳар аҳолисининг ҳар 1000 кишиси ҳисобига табиий ўсиши иттифоқдаги ўртача даражадан уч баравар кўпдир. Ҳолбуки дунёга келаётган ҳар бир инсон биргина онасининггина эмас, шунингдек маҳаллий ҳокимиятнинг эътибори ва ғамхўрлигини ҳам талаб этади.

Агар бунга Тошкент шаҳрига мамлакатнинг бошқа регионларидан йилига ўртача 15 мингдан 20 минг кишигача кўчиб келиши, 200 мингдан ва ундан ҳам кўпроқ меҳмон келиши ҳисобга олинадиган бўлса аҳоли таъминотининг жуда мураккаблиги янада тўлароқ намоён бўлади. Шу сабабли шаҳарда амалга оширилаётган ва қурилаётган нарсалар аҳоли ўсиш суръатларини қоплаш учун етарлича бўлмаяпти. Ҳар йили шаҳарда турар жой, социал соҳанинг бошқа объектлари қурилиши учун ажратилаётган капитал маблағлар шаҳарнинг бу объектларга эҳтиёжини қоплай олмайди. Бунинг устига ажратилаётган капитал маблағлар тўла ўзлаштирилмай қолинмоқда.

Биз халқ депутатлари шаҳар ва район Советлари ижроия комитетлари, қатор тармоқлар фаолиятида жиддий камчиликлар мавжудлигини, ҳозир қилинаётганидан кўп нарса қилиш мумкин эканлигини тўла ҳис қилиб турибмиз. Бу камчиликларимизнинг объектив ва субъектив сабаблари бордир. Улар ҳақида меҳнат коллективларида, шаҳарликлар истиқомат қиладиган жойларда шаҳар раҳбарларининг, маҳаллий Советлар депутатларининг ҳисоботлари даврида жиддий ва амалий гап кетмоқда.

Шунга қарамасдан социал адолат муаммолари қониқарсиз ҳал этилаётганлиги жиддий сабаблардан бири — аҳоли сони ўсиши суръатларининг юқори эканлигини тан олмасликнинг иложи йўқ. Бу ўсишга мамлакат турли регионларидан аҳолининг кўплаб миқдорда кўчиб келиши ҳам сабаб бўлмоқда. Биз аҳолининг турар жой, мактабгача тарбия болалар муассасалари, касалхона ва поликлиникалар, савдо ва маиший хизмат кўрсатиш корхоналари таъминоти бўйича мамлакат йирик шаҳарлари ўртасида сўнгги ўринлардан бирида турамиз. Бу аҳолининг тез ўсаётганлиги натижасидир. Ҳозирги аҳволда шу кунларда таъминотда амалда мавжуд бўлган бу паст кўрсаткичлар янада оғирлашиши мумкин.

Шаҳардаги кўпгина тармоқлар қурилаётган янги саноат корхоналари учун ҳам, қувватларни ошириш учун ҳам ишчи кучларини бошқа жойлардан жалб қилмоқдалар.

Айни пайтда шаҳар халқ хўжалиги барча тармоқларини таъминлаш учун ўзининг етарлича ишчи ресурсларига эгадир. Тошкент шаҳрининг ижтимоий фойдали меҳнатга яроқли меҳнат ресурслари 80 минг кишига яқинни ташкил этади. Вазифа шундан иборатки, кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашни ўз вақтида амалга ошириш, ишламаётган аҳолини ижтимоий меҳнатга жалб этиш, шаҳар туб аҳолиси вакилларидан ишчилар синфи сафларини кенгайтириш зарур.

Биз бугунги кунда Тошкент шаҳри территориясини кенгайтиришни чеклаш, бу билан аҳолини мева-сабзавот маҳсулоти билан таъминлашни яхшилаш, Озиқ-овқат программасини ҳал этишни тезлаштириш ҳақида ўйлаб кўришимиз лозим.

Тошкент шаҳар Совети сессияларига тайёргарлик кўриш даврларида шаҳар Совети ижроия комитетига меҳнат коллективлари, айрим гражданлардан аҳолининг четдан кўчиб келишини чеклаш ҳисобига шаҳар аҳолиси сонини чегаралаш тўғрисида кўплаб хатлар, таклифлар олишмоқда. Шаҳар Советининг депутатлари ҳам бу ҳақда гапирмоқдалар.

Бу масалалар Тошкент шаҳар Совети ижроия комитетининг 1989 йил 18 августдаги мажлисида яна бир карра кўриб чиқилди. Халқ депутатлари Тошкент шаҳар Совети ижроия комитети шаҳар аҳолисига мамлакатнинг бошқа регионларидан кишиларнинг кўчиб келишини вақтинча чеклаш ёки буни Москва, Ленинград, Киев шаҳарларида бўлгани каби бу кўчиб келувчилар сонини чегаралаш масалалари тўғрисида таклиф-мулоҳазаларини билиш мақсадида мурожаат этишни лозим топди.

Юқорида баён этилган масала юзасидан сизларнинг таклифларингизни кутамиз.

Меҳнатдан бахт топганлар

Екатерина Чукsecurityнинг шаҳримиздаги «Полимер» ишлаб чиқариш бирлашмасида меҳнат фаолиятини бошлаганига 15 йилдан ошди. Пластмасса қуювчиси касбини пухта эгаллаб олган бу аёл жамоат ишларида ҳам фаол қатнашади. У касаба союз маҳаллий комитетининг, цех халқ назоратчилари группасининг аъзоси. «Шавкатли меҳнати учун» медали унинг камтарин фаолиятига берилган муносиб баҳодир.

СУРАТДА: Екатерина Чуканова.

Т. Каримов сурати.

Тонгги газеталарда

⊙ 2 сентябрь куни Тошкентда республика партия фаолларининг йиғилиши бўлди. Йиғилиш қатнашчилари социалистик қонунчиликни мустаҳкамлаш, гражданларнинг ҳуқуқларини ва қонуний манфаатларини муҳофаза қилишни кучайтириш юзасидан Ўзбекистон партия, совет ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг вазифаларини муҳокама қилдилар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари А. С. Ефимов доклад қилди.

Фаоллар йиғилишида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. А. Каримов нутқ сўзлади.

Фаоллар йиғилиши ҳақидаги ҳисобот кеча республика газеталарида эълон қилинган.

⊙ «Ҳисобот-сайлов кампанияси алоҳида эътибор зонасида бўлиши лозим» — «Правда» газетасининг долзарб мавзудаги бугунги мақоласи ана шундай номланади.

⊙ «Меники ва бизники» — газетанинг биринчи саҳифасида ана шундай умумий сарлавҳа остида меҳнаткашларнинг редакцияга йўллаган мактублари берилган.

Буюртма бажарилди

● **1-ПОЙАБЗАЛ фабрикасидан контейнер ортилган машина шаҳарнинг юк станциясига йўл олди.** Унда Россия ва Украина ишчиларининг буюртмасига асосан тайёрланган ўрмон ва тоғли ерларда чидамли ботинкалар жойланган. Фабриканинг В. Ниёзов бошлиқ 5-цехида тайёрланган бу оёқ кийимлар пишиқ-пухта тайёрланганн учун ҳам қардошлар буюртма беришганди. Австрия ва ГФР фирмаларида тайёрланган машиналар билан жиҳозланган цехда қисқа вақт ичида 100 минг жуфт қўнжли ана шундай ботинка тикилиб, рус ва украин биродарларга жўнатилди.

С. ШАМСИДДИНОВ.

БИЛДИРИШ

Метрополитеннинг «Чкалов» ва «Ташсельмаш» станцияларидаги қониқарсиз экологик вазият муносабати билан 1989 йил 5 сентябрдан метро поездларининг «Тошкент» станциясидан «Чкалов» станциясигача қатнови вақтинча тўхтатилади. Шаҳар аҳолисининг авиасозлар шаҳарчаси ва мазкур районнинг саноат корхоналари билан транспорт алоқасини таъминлаш мақсадида шу йил 5 сентябрдан «Тошкент» темир йўл вокзалидан ТошМИ ва «Ташсельмаш» заводлари орқали Чкалов номидаги Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмасига қатновчи, йўловчилар энг гавжум вақтларда 2—3 минут интервал билан ҳаракат қилувчи 22 «а» автобус маршрути очилади.

Тошкент шаҳар Совети ижроия комитетининг барча турдаги шаҳар пассажир транспорти ишини мувофиқлаштириш ва ривожлантириш бошқармаси.

Соғлом фикрни қарор топтириб

АГАР ОИЛАМИЗДА НОАҲИЛЛИК БЎЛСА...

СССР халқ депутати, СССР Олий Совети аъзоси ВЛАДИМИР ОДИЛОВ

— Биз, СССР халқ депутатларининг парламент таътиллари жуда оғир бўлмоқда. Бундай қарасанг, ҳозир дам олишнинг керакка ўхшайди. Айни вақтда «Время» программасини томоша қилсанг, мамлакатимизнинг «оловли» ерларидан келган хабарлар босилган газеталарни варақласанг қалбингда нотинчлик пайдо бўлади. Болтиқбўйи республикаларида миллатлараро муносабатлар айниқса кескинлашиб, бугун шундай даражага кўтарилдики, беихтиёр: ҳозиргача қалбларимизни зирқиратаётган Фарғона фожиаси у ерда такрорланмасмикин, дея ўйлай бошлайсан.

Бундай нохуш воқеага ҳеч йўл қўйиб бўлмайди, чунки у бутун мамлакатимизга яна бир зарба бўлади, натижада совет халқлари ўртасида жарлик пайдо бўлиши мумкин. КПСС Марказий Комитетининг Болтиқбўйи республикаларидаги аҳвол тўғрисидаги баёноти худди шундан огоҳлантириш бўлиб жаранглади.

Менинг мазкур регионда СССР халқ депутатларининг фикрларини ўқиш ва эшитишимга тўғри келган, улар КПСС Марказий Комитети асоссиз «хавотирга» тушяпти, баёнот беришга ҳали вақт эрта эди, чунки у ердаги аҳвол ҳеч қандай хавф-хатар туғдирмайди, деб айтмоқдалар. Аслини олганда мен бу гапларга қўшилмайман. Аксинча, вақт бой берилди.

СССР Олий Советининг биринчи сессияси бўлаётган вақтдаёқ, мазкур республикаларга регионал хўжалик ҳисобига ўтиш учун рухсат бериш ҳақида мунозаралар бўлганида залдан ташқарида ҳам, минбардан сўзланган баъзи нутқларда ҳам Болтиқбўйи аҳолиси иқтисодий мустақиллик муаммолари билангина қаноатланиш ниятида эмас, айни вақтда улар мутлақ мустақиллик учун ҳам курашадилар, деб айтганларини эшитганман. Очиғини айтсам, ўшанда бу гапларга ишонмагандим. Лекин кейинги воқеалар СССР таркибидан чиқиш ҳақидаги гаплар тасодифий эмаслигини кўрсатди.

Мен Болтиқбўйидаги ишларнинг аҳволига ҳозир баҳо бермоқчи эмасман. КПСС Марказий Комитетининг баёнотида бу нарса жуда аниқ, равшан ва тушунарли ифода қилинган. Агар миллатчи, экстремистик гуруҳлар республикаларнинг халқларига тиқиштирган жараёнлар тўхтамаса нималар бўлишини ўйласам, юрагим орқага тортиб кетади. Мен Болтиқбўйидаги барча халқлар мамлакатдан ажраб чиқишга интилаётганлигига ҳеч қачон ишонмайман. Бу энг аввало Болтиқбўйида яшаётган одамларнинг ўзлари учун ёмон бўлади — бошқа совет республикалари билан яхши изга тушган иқтисодий алоқалар бузилади, ғарб мамлакатлари эса уларни ўз бағрларига олишни жуда хоҳлаётганликларига ишонмайман. Биз — барча совет кишилари ютқазиб қўямиз.

СССР халқ депутатлари, агар улар ҳақиқатан ҳам халқ хоҳиш-иродасини ёқлайдиган бўлсалар, бунга асло йўл қўймасликлари керак. Болтиқбўйи республикаларидаги баъзи ҳамкасбларимнинг СССР халқ депутатлари кейинги сессиялари ҳамда съездларида биз ҳеч бир иш қилмаймиз ва биргаликдаги ишда қатнашмаймиз, деган гапларини тушунолмайман. Улар бизнинг ҳаммамизга биринчи сессияда парламент қай даражада юксак бўлишидан сабоқ берган бўлсаларда сиёсатда эшикни қаттиқ ёпиш оғир аҳволдан чиқишнинг яхши йўли эмаслигини тушунмасдан иложлари йўқ. Биз ҳозир умумий хонадонимизда бошланган ёнғинни ўчириш учун ҳар қандай имкониятдан фойдаланишимиз керак. Болтиқбўйи халқлари совет халқлари ягона оиласини сақлаш, унинг бузилиб кетишига йўл қўймаслик учун ўзларида куч топишларига ишонаман.

КПСС Марказий Комитети баёнотини ўрганаётганимда мен фақат Болтиқбўйида эмас, мамлакатимизнинг бошқа кўп регионларида, шу жумладан бизда, Ўзбекистонда ҳам миллатлараро муносабатлар соҳасида бугунги кундаги аҳвол беқарор ва оғир эканлиги ҳақида ўйладим. Бир гуруҳ одамлар қайта қуриш тақдири учун чин дилдан қайғураётган гражданларнинг сиёсий фаоллиги кескин ортганлигидан, қайта қуришнинг ижобий жараёнлари муқаррар бўлиши учун курашаётган кишилардан фойдаланиб, халқ тақдири, умумий хонадонимиз фаровонлигини эмас, балки ўзларининг тор мақсадларини кўзлай бошладилар. Масалан, катта «маҳоратга» эга бўлган бу кишилар иқтисодий қийинчиликларимиз, машъум тақчиллик, ҳад-ҳудудсиз навбат кутишлардан фойдаланмоқдалар. Улар гўёки озиқ-овқат ва саноат молларининг етишмаслиги чегарани ҳам, миллийликни ҳам тан олмайдиган умумий кулфатимиз эканлигини тушунмайдилар. Мен шахсан бу муаммоларни бартараф этишнинг ягона йўли тинимсиз норозилик митинглари ва намойишларда эмас, балки янада иноқ ишлашимизда, деб биламан. Агар биз етарли даражада маҳсулот ишлаб чиқара олмаган бўлсак, уни кимдан талаб қиламиз, кимга норозилик билдирамиз?

Яшириб ўтирмайман, бизда меҳнат унумдорлиги ҳали жуда-жуда паст. Шундай бўлсада ишчиларни аҳиллик билан ишлаб, иложи борича тезроқ халқимиз эҳтиёжини қондиришга чақираман. Инженер-техник ходимларимиз ҳам, бошқарма ходимларимиз ҳам кўпинча ўзларини ишлаётгандек қилиб кўрсатишади. Партия, касаба союз, комсомол ташкилотлари ҳар бир корхонада олиб борилаётган қайта қуришда ўзларининг ҳақиқий вазифаларини белгилаб олмаганлар.

Турли поғоналардаги советларга сайланган депутатларимизчи? Бутун мамлакат Москвадаги ишимизни диққат билан кузатди. Сайловчиларнинг мутлақ барча умидларини биз оқлай олмаганлигимизни очиқ-ойдин тушуниб турибман. Ҳақиқий парламент иши жуда мушкул бўлиб чиқди. Лекин ҳеч ким инкор этмайди, олға қараб битта қадам — жуда катта қадам ташладик. Область, шаҳар, район ва қишлоқ Советларининг жойлардаги минглаб депутатларичи? Бу ерда кутиб ўтиришибди, нимани кутишяпти — янги сайловними, юқоридан бўладиган буйруқними — тушуниб бўлмайди. Мана шу сусткашлик маҳаллий маъмурларнинг ўз маҳалласи, қишлоғи ёки шаҳрида тартиб ўрнатишдаги салоҳиятига халқда ишончсизлик туғдирмоқда.

Мана, оддий бир мисол: яқинда В. П. Чкалов номли авиация ишлаб чиқариш бирлашмамизнинг бўёқ тайёрлаш цехи коллективи билан учрашдим. Менга берилган кўп саволлар орасида шундайи ҳам бор эди: нима учун бошқарма ходимлари билан бўёқчиларга бир хил тартибда совун ва кир ювиш порошоклари берилади? Аввалига шошиб қолдим: хўш, теппа-тенглик қоидаси нима учун бузилиши керак? Кейин тушундим. Агар бўёқчиларнинг ҳам, бошқарма ходимларининг ҳам меҳнат шароитлари ҳисобга олинса, бу оқилона иш эмаслиги маълум бўлади. Чунки иш кунини хонада ёзув столи атрофида ўтказиш бошқа, ҳаммаёқни газ, чанг босган, айни вақтда бўёқ ҳиди анқиб турган цехда ўтказиш бошқа.

Бу ҳақда ким ўйлаши керак? Бирлашма касаба союз комитетими, халқ депутатлари район Советининг ижроия комитетими. Лекин ҳозирча ҳеч ким одамларнинг мутлақо адолатли талабларига амалий иш билан жавоб берганича йўқ. Ана шунда бундай «учқунлардан» ёнғин чиқиб кетмасмикин, деган хавотирлик пайдо бўлади, кишида.

Ишончим комилки, ҳар бир киши бунга йўл қўймаслик учун ўз ўрнида кўп ишларни қилиши мумкин. Ниҳоят, ҳар бир киши буюк мамлакатимиз тақдири учун жавобгар эканлигини ҳис қилиши зарур.

Давлат хавфсизлик комитети ошкоралик шароитида

Кейинги вақтларда матбуот саҳифаларида давлат хавфсизлиги органларининг тарихи ва ҳозирги вақтдаги фаолияти тўғрисида тез-тез материаллар босилиб турибди. Шунга қарамай, ўқувчиларнинг мазкур мавзуга қизиқиши пасаймаётир. Газетхонларнинг хоҳиш-истагини инобатга олиб, «Тошкент оқшоми» ва «Вечерний Ташкент» газеталарининг мухбирлари Э. Эрназаров ва Ю. Казаченко Ўзбекистон ССР Давлат хавфсизлиги комитетининг раиси А. С. Моргасов билан суҳбатлашишди.

Суҳбатдошимиз А. С. Моргасов 1935 йилда Москвада туғилган, рус, олий маълумотли, генерал-майор. Меҳнат фаолиятини ишчи бўлиб бошлаган, партия ишида ишлаган. 1970 йилдан бери давлат хавфсизлиги органларида. 1989 йилнинг февралида Ўзбекистон ССР Давлат хавфсизлиги комитетининг раиси этиб тайинланди.

— Анатолий Сергеевич, кенг ошкоралик, совет кишиларининг сиёсий активлиги ғоят ўсган ҳозирги шароитда матбуот турли-туман маҳкамалар, шу жумладан давлат хавфсизлиги органлари фаолиятини эркин муҳокама қилмоқда. Шунга қарамай, кўпгина одамларда давлат хавфсизлиги комитети ошкораликдан охиригача фойдаланмаётир, халқдан қандайдир маълумотларни яширмоқда, аҳолини ўз фаолиятининг усул ва услубларидан бохабар этмаётир, деган фикр ўрнашиб қолган.

— Мен бу ўринда ҳеч қандай ҳайрон қоларли нарсани кўрмаяпман. Бунинг устига одамларнинг фикрлари қисман бўлса ҳам, адолатли. Ҳозирги вақтда давлат хавфсизлиги органлари ошкоралик имкониятларидан ҳийла кенг фойдаланмоқдалар. Ҳатто, ошкораликка биз ўз фаолиятимиз воситаларидан бири деб қараяпмиз, дейиш мумкин. Чекистларнинг ишлари ҳақида, улар олдида турган вазифалар, ҳал этилаётган муаммолар тўғрисида матбуотда материаллар босилиб чиқар экан, бу билан биз жамоатчилик тасаввуридаги қандайдир «ёпиқ, сирли ташкилот», «танқиддан ташқарида турувчи зона» ёки ҳатто «махфий империя» эмас, аниқ ваколатларга эга бўлган, фаолияти муайян доира билан қатъий чегараланган, ҳақиқатан ҳам давлат аҳамиятига эга бўлган реал ва тушунарли вазифаларни бажараётган рисоладаги давлат органи эканлигимизни намоён этмоқдамиз. Бу одамларга давлат хавфсизлик комитетининг давлат системасидаги ҳақиқий ўрнини объектив баҳолашга, ҳозирги босқичда чекистлар ишининг ҳақиқий йўналишини тушуниб олишга ёрдам беради. Ижтимоий-сиёсий ҳаётнинг барча томонлари қайта қурилаётган, экономика системаси қайта ташкил этилаётган, моҳият-эътибори билан янги ҳуқуқий демократик давлат барпо этилаётган ҳозирги шароитларда ДХК органлари ролига холис баҳо беришни шакллантириш муҳим аҳамиятга эгадир. Ана шундай қилинганда биз ўзимизнинг профессионал вазифаларимизни ҳал этишда кенг меҳнаткашлар оммасининг онгли, самимий ва эътиқодли қўллаб-қувватлаши ва ёрдамига кенг ва мустаҳкамроқ суянамизки, бусиз давлат хавфсизлиги органлари фаолиятини тасаввур қилиб бўлмайди. Кўриб турибсизки, ошкоралик бу бизнинг ишимизга халақит бермайди, балки у муқаррар заруратдир.

Мана менинг олдимда «Давлат хавфсизлиги комитети органларининг фаолияти масалалари бўйича марказий матбуотда босилган материалларнинг рўйхати» деган кичкинагина справочник турибди. Таъкидлашим керакки, гап фақат 1989 йилнинг биринчи ярмига тааллуқли марказий газета ва журналлар тўғрисида бормоқда. Мазкур рўйхатда турли масалаларга бағишланган мақолалар, очерклар давлат хавфсизлиги комитети раҳбар ходимлари билан суҳбатлардан 136 таси қайд этилган. Агар бунга иттифоқчи республикалар матбуотида босилганларини қўшадиган бўлсак, материалларнинг номи ярим мингтадан ҳам ошиб кетади. Иттифоқимизда матбуотнинг шунчалар диққат-эътиборига сазовор бўлган ташкилотлар унча кўп бўлмаса керак. Агар телевизион кўрсатувлар ва радиоэшиттиришлар, китоб ва кинофильмлар, меҳнат коллективлари билан учрашувлар, ходимларимиз мунтазам ўтказиб турадиган лекция ва суҳбатларни қўшадиган бўлсак, бизнинг соҳадаги ошкоралик кўлами янада ёрқин намоён бўлади.

Айрим газетхонлар давлат хавфсизлиги комитетидан махфийлик ниқобини «олиб ташлаш»ни истаётганликларини тушунаман. Бизда ҳеч қандай ниқоб йўқ. Биз тўла маънода махфий хизмат соҳаси бўлиб келганмиз ва шундай бўлиб қоламиз, фикримча бу ҳеч ким учун сир эмас. Бироқ «ниқобни олиб ташлаш» тарафдорлари тушунчаси бўйича биз ўз ишимизнинг усул, йўсин ва услублари тўғрисидаги ниҳоятда махфий маълумотларни, чекистлар ўтказган операциялар тўғрисидаги маълумотлар ва ҳоказоларни тўла очиб кўрсатишимиз керакка ўхшайди. Бундай қилиш «қуролни ташлаш», бизга дўст бўлмаган давлатлар махсус хизматининг душманчилик хатти-ҳаракатларига қарши курашда таслим бўлиш маъносини билдирган бўлур эди. Бундай иш тутишга ҳали шу вақтгача дунёдаги биронта разведка ёки контрразведка «журъат этолмаган». Масалан, АҚШда Марказий разведка бошқармаси ходими исми-шарифини аниқлашга уринишнинг ўзигина жиноий масъулиятга тортиш учун кифоядир. Бизда эса ҳамма нарсани — бюджетдан тортиб, ходимларнинг исми-шарифигача, органлар ташкилий структурасининг икир-чикирларидан тортиб оператив ишнинг ҳар қандай тафсилотларигача матбуотда маълумот беришни талаб қиладиган айрим «ҳайбаракаллачи демократлар» ҳам йўқ эмас. Ошкораликнинг давлат сирини ташкил этувчи маълумотларни ҳаммага билдириш билан ҳеч қандай алоқаси йўқ. «Кўзга кўринмас фронт»да тажрибали ва кучли душманга қарши бирор минут ҳам тўхтатмай олиб бориладиган курашда энг қаттиқ конспирацияни амалга ошириш чекистлар фаолиятининг асосий қонунидир. Давлат хавфсизлиги органлари ҳеч қачон бу қонундан чекиниш ниятида бўлмаганлар ва бўлмайдилар ҳам.

— Дарвоқе сирлар тўғрисида. Илгари «даҳшатга соладиган» белги остида юрадиган кўпгина маълумотлар энди жамоатчиликдан сир тутилмайдиган бўлиб қолди. Бироқ, кўпинча чет элда ошкор қилинган маълумотлар бизда ҳали ҳам сир тутилаётгани тўғрисида эшитиб қоламиз ёки матбуотда ўқиймиз. Давлат хавфсизлиги комитети ана шу йўналишда нималар қилмоқда?

— Бошиданоқ айтиб қўя қолай. Давлат хавфсизлиги комитети ўзига тааллуқли бўлмаган бошқа бирон-бир ахборотга сира ҳам махфийлик даражасини белгиламайди. Махфийлик даражасини белгилаш бутунлай ва тўлалигича идоралар, корхоналар ва муассасаларнинг ҳуқуқи ҳисобланади. Бизда ҳозирча у ёки бу маълумотларни махфий тутиш асослари ва тартиби хусусида умумиттифоқ миқёсидаги «Сирлар тўғрисида қонун» йўқ. Шунинг учун кўпинча бюрократик «ташаббус» ҳаракат қилади. Давлат хавфсизлиги комитети

(Давоми 2-бетда).

Давлат хавфсизлик комитети ошкоралик шароитида

(Давоми. Боши 1-бетда).

ҳар қанақанги «сирлар» ва «сирча»ларнинг кўпайишидан мутлақо манфаатдор эмас. Бизга махфий ахборотни ҳимоя қилиш вазифасигина юклатилган. Аллақачоноқ ҳаммага маълум бўлган «сирлар»ни муҳофаза қилиш шундоқ ҳам кучлари кам бўлган давлат хавфсизлиги комитети учун катта қийинчилик туғдиради. Аммо давлат хавфсизлиги комитети бошқа маҳкамалар махфий тутадиган маълумотларни махфийликдан чиқариш ҳуқуқига эга эмас.

— Давлат хавфсизлиги комитети архивларини, шу жумладан Ўзбекистон Давлат хавфсизлиги комитетининг архивларини ҳам ошкор қилиш истиқболлари тўғрисида сиз нима дея оласиз? Кўпчилиги катта тарихий ва илмий аҳамиятга эга бўлган ҳужжатлардан тўла фойдаланишга қачон рухсат берилади?

— Ҳозир бу масала марказлаштирилган тартибда ўрганилмоқда ва фикримча «Архивлар тўғрисида» қонун қабул этилиши билан ижобий ҳал этилади. Шуни айтишим керакки, архив материалларидан махфийликни олиб ташлашга табақалаштирилган ҳолда ёндошилади. Ҳатто 50 йиллик тарихга эга бўлган бир қатор ҳужжатларда бугун ҳам давлат сири бўлиб қолаётган маълумотлар бўлиши мумкин. Бундан ташқари, ҳар қандай архивнинг ходимлари ҳатто бир дона архив материалини босиб чиқариш нақадар катта меҳнат талаб қилишини биладилар. Ахир бундай ҳужжатни шарҳлар билан таъминлашга, ундаги фактларни, исм-шарифларни қайта-қайта текширишга ҳужжатда тилга олинган шахслар биографиясини қидириб топишга, саналарни қайтадан текшириб чиқиш ва бошқа ишларни амалда бажаришга тўғри келади. Кўриниб турибдики, ДХК архивларида бўлган ҳужжатлардан махфийликни олиб ташлаш яқин кунларда кенг йўлга қўйилади, деб умид қилишга ҳали эрта. Шу билан бирга, айтишим керакки, Ўзбекистон ССР Давлат хавфсизлиги комитети матбуот группаси ҳозир архивимиздан Ўзбекистон тарихининг у ёки бу палласини ёрқин ифода этадиган ҳужжатларни топиш ва уларни матбуотда эълон қилиш бўйича сермашаққат ишларни олиб бормоқда. Ишончим комилки, бу иш келгусида янада юқори суръатларда олиб борилади.

— Анатолий Сергеевич, яна ошкоралик масаласида бироз тўхталсак. Газеталарда кўпинча хавфли жиноятчиларни фош этган, уларни далил-ашёлар билан қўлга тушириш операцияларида қатнашган милиция ходимларининг қаҳрамонларча ҳаракатлари хусусида материаллар ўқиб қоламиз. Баъзан ички ишлар органларининг ходимлари ҳалок бўлгандан сўнг жанговар орденлар билан мукофотланганлиги тўғрисидаги фармонларни ўқиганда қалбимиз зирқираб кетади. Давлат хавфсизлиги органлари ходимларининг ана шундай ҳаракатлари тўғрисида эса матбуотда материаллар кам босилади, шундай эмасми?

— Фикрингизга қўшиламан, лекин бу ўринда ҳеч қандай зиддият йўқ. Биринчидан, давлат хавфсизлиги органлари ходимларининг қаҳрамонона ҳаракатлари тўғрисида материаллар босилиб чиққан. Жуда бўлмаганда, Яхшиянц группаси томонидан қўлга олинган ва гаровда тутиб турилган болаларни қутқариш бўйича «Момақалдироқ» операциясини эслаб кўринг. Масалан, сўнгги йилларда чет эл махсус хизматларининг 30 га яқин агентлиги фош этилганлиги матбуотда ҳам, телевидениеда ҳам, ижтимоий-сиёсий адабиётда ҳам бир неча бор ёритилди. Айрим давлатларнинг дипломатик ваколатхоналари ходимлари, сармоячилар, мутахассислар, туристлар ниқоби остида СССРда иш олиб борган разведкачилар ва агентлар, айрим давлатлар махсус органларининг ходимлари қўпорувчилик фаолияти фош этилгани ва олди олинганлиги тўғрисида ҳам оммавий ахборот воситаларида маълумотлар берилди. Масалан, «Юввош» американиклар» номи билан Сиёсий адабиётлар нашриёти 1987 йилда босиб чиқарган китобда СССР территориясида иш олиб борган Америка разведкачиларини фош этиш бўйича чекистлар ўтказган операциялар тўғрисида 25 та очерк босилган. Бундан ташқари, жосус Суслов ва унинг Ғарбий германиялик «шефи» Пауль Арсеннинг фош этилиши тўғрисидаги телефильм сизларнинг ҳам ёдингизда бўлса керак. Тўғри, бундай материалларда, айтиш керакки, асосан гап ўша «меҳмонлар» бизнинг мамлакатимизда нималар қилганлиги тўғрисида боради. Бизнинг чекистларимиз қандай йўллар ва воситалар билан, уларнинг муайян қайси бири «меҳмонлар»нинг ножўя ишларини фош этганликлари хусусида ниҳоятда кам ёзилади. Энди буёғи биз қиладиган ишнинг хусусиятига таааллуқлидир, биз давлат хавфсизлиги органларимиз фаолияти тўғрисида дарсликлар чиқариш, бундан фойдаланган жосуслар ўзларини хавфсиз тутишига кўмаклашиш ниятида эмасмиз.

Иккинчидан, ҳар бир ҳуқуқни муҳофаза қилиш органи фаолияти ўз хусусиятига, агар таъбир жоиз бўлса ўз «мижозларига», демак ўз ишининг шаклларига, олдига қўйилган вазифани ҳал этишнинг усул ва услубларига эга. Биз чет эл разведкачисининг фаолияти Совет давлатига қарши қаратилган деганимизда, аниқ-равшан тушунамизки, бу биринчи навбатда Совет давлати гражданларига қарши қаратилган. Шу нарсани афсус билан тан олиш керакки, жамиятимизда ўз хатти-ҳаракатлари билан душман эътиборини жалб этадиган, баъзан ножўя ишга жалб қилиниш вазиятида қўлга тушадиган одамлар ҳали ҳам бор. Юқорида мен тилга олган ва фош этилган агентлар ана шундайлардан келиб чиқади. Шунга кўра огоҳлантириш-профилактик таъсир ўтказиш давлат хавфсизлиги органлари фаолиятида асосий йўналиш ҳисобланади. Биз учун энг муҳими, давлатга нисбатан жиноятнинг олдини олиш, унинг содир бўлишига йўл қўймаслик. Борди-ю, ҳибсга олишга, жиноий иш қўзғатишга, тергов олиб боришга бориб етса биз буни ғалаба эмас, балки ишимиздаги ачинарли зарурат деб баҳолаймиз. Инсонни ҳалокат ёқасидан қайтариш, уни жамият учун асраб қолиш чекистнинг юксак касб маҳорати ҳисобланади. Худди ана шу мақсад учун биз чекистик ишининг хилма-хил йўл ва усулларини қўллаймиз. Баъзан одамларни суҳбатга таклиф қилишга ёки адашган одамлар ҳузурига боришга, уларга содир қилган хатоларини сабот-матонат билан, ҳурматини жойига қўйиб тушунтиришга, қилаётган хатти-ҳаракатлари чуқур ўйланмаган ва ёмон оқибатларга, балки ижтимоий хавфли натижаларга олиб келиши мумкинлигини тушунтиришга тўғри келади. Баъзан айрим гражданларни, белгиланган қонун тартибида, уларнинг ижтимоий хавфли хатти-ҳаракатлари жиноятга, жиноий жавобгарликка олиб келиши мумкинлиги ҳақида расмий равишда огоҳлантиришга тўғри келади. Баъзан эса биз ўзимизнинг махсус усулларимиз билан уларга тийиб турувчи профилактик таъсир ўтказаётганлигимизни, душманчилик ниятларидан қайтиш иштиёқини пайдо қиладиган шароит ва вазият яратаётганимизни, уларни ҳалокатли қадамлар қўйишдан асрамоқчи эканлигимизни одамларнинг ўзлари ҳам сезишмайди.

Энди менга савол беришга рухсат этинг: ҳеч қандай жиноий жазога лойиқ хатти-ҳаракат қилмаган совет гражданлари тўғрисида матбуотда хабар беришга бизнинг ҳаққимиз борми? Шундан аёнки, давлат хавфсизлиги органлари фаолияти самарасига қўзғатилган жиноий ишлар ва ҳибсга олинган жиноятчилар сонига қараб эмас, аксинча, алоҳида хавфли давлат жиноятлари содир бўлмаганлигига, вақтида уларнинг олдини ола билганимизга қараб баҳо бериш керак. Бу ўринда шуни айтишим керакки, биз бекорчиликдан қўл қовуштириб ўтирганимиз йўқ. Айрим давлатларнинг махсус хизматлари томонидан совет гражданларига нисбатан душманлик хатти-ҳаракатлари тайёрланаётганлиги, СССР, шу жумладан Ўзбекистоннинг давлат хавфсизлиги манфаатларига тўғридан-тўғри тажовуз тайёрланаётгани тўғрисида маълумотлар тушиб туриши ишимизда онда-сонда учрайдиган ҳодиса эмас.

— Кескинликни юмшатишнинг реал йўллари белгилаб олинаётган, халқаро муносабатларда янги сиёсий тафаккур тобора ўзини равшан кўрсатаётган, турли мамлакатлар раҳбарлари ўртасида мулоқотлар йўлга қўйилаётган ҳозирги шароитларда махсус хизматлар ўз фаоллигини сусайтирмадими, ахир?

— Янги шароитларда махсус хизматлар активлиги реал равишда пасаяётганлиги тўғрисида гапиришга ҳеч қандай асос йўқ. Бу гапимдан мен ниманидир бичиб-тўқиётганлигим, бу давлат хавфсизлиги томонидан «жосуслик ваҳимаси»ни зўрайтиришга уриниш деган фикр пайдо бўлиши мумкин. Начора, бу ўринда афтидан махфий хизматлар, турли давр ва давлатларнинг разведкалари билан боғлиқ муаммоларни мутахассис сифатида ўрганаётган француз тарихчиси Алэн Герэннинг фикрларини келтириш ўринлидир. Ҳозир у давлат хавфсизлиги комитети тўғрисидаги китоб устида ишлаяпти. Шу муносабат билан тарихчи атайин СССРга келди, бизнинг ходимларимиз билан суҳбатлашди. Ана шу Герэннинг фикрича: «Халқаро кескинликнинг юмшаши махфий хизматлар аҳамиятини кучайтиради... Разведка хизмати ривожланиши керак, негаки сиёсий етакчилар бир-бирлари билан қанчалар кўп қучоқлашиб кўришсалар, улар шерик томон бўса олмоқчими ёки бўғмоқчими эканлигини шунчалар яхшироқ билиб олишлари лозим. Разведка парда орқасидан саҳнага чиқиб жамият ҳаётига тобора катта таъсир ўтказмоқда». Албатта, Герэн буржуа сиёсатшуноси нуқтаи назаридан фикр юритган, айни вақтда у биринчи навбатда капиталистик мамлакатлар разведкаси тўғрисида гапиради. Бу эса ғоят жиддий ташкилот. Чет эл матбуотида эълон қилинган маълумотларга қараганда, фақат АҚШнинг разведка ҳамжамияти 40 га яқин турли-туман махсус хизматларни ўзига бирлаштирганки, уларнинг фаолияти миллий хавфсизлик кенгаши ва Марказий разведка бошқармаси томонидан мувофиқлаштирилиб турилади. Америкадаги разведка органларининг ўзидагина (контрразведка органлари ходимларини ҳисобга олмаганда) хизмат қиладиган ходимларнинг умумий сони 200 мингдан ортиқдир. Бу иккинчи жаҳон уруши арафасида Америка армиясидаги ҳарбий хизматчиларнинг сонига қарийб тенгдир. Бунинг устига ҳарбий разведка органларида 140 мингга яқин ҳарбий хизматчи ва ёрдамчи состав ходимлари ҳам бор. Америка маъмурияти контрразведкага сарфланадиган харажатларни умуман эслатмасликни афзал кўради, журналистлар эса тахминлар ичида адашиб юришади. Разведка ҳамжамиятининг тўғридан-тўғри бюджети ғарб мутахассисларининг тахминий ҳисоб-китобларига қараганда йилига 25 миллиард доллардан ортиқдир. Ниҳоятда тахминий бўлган айрим маълумотларга қараганда АҚШнинг барча разведка ва контрразведка ташкилотлари умумий бюджети йилига 60 миллиард долларга етар экан. Бироқ, мен бу рақамнинг тўғрилигига кафолат беролмайман, негаки бундай молиявий сарфлар тўғрисида Америка томони маълумотларни ошкор қилишни лозим деб топмайди. Менимча, ана шундай кучни ҳозирги шароитларда ҳисобга олмаслик ақлдан бўлмаса керак, деган фикрга сизлар ҳам қўшиласиз.

— Хўш, СССР ва жумладан Ўзбекистонда ғарб разведкачиларини нималар қизиқтиради?

— Мен яна ўз соҳасини яхши биладиган омилкор мутахассис фикрига мурожаат қилмоқчиман. Бу Марказий разведка бошқармаси директорининг биринчи муовини, ҳозирда эса АҚШ президентининг миллий хавфсизлик бўйича ёрдамчиси муовини Р. Гейтсдир. У ҳамманинг олдида шундай деган: Америка разведкаси манфаатлари кўлами «...стратегик қуроллардан тортиб озиқ-овқат таъминоти масалаларигача, эпидемиологиядан тортиб космосгача, экология ва иқлимдан тортиб «учинчи дунё» мамлакатларидаги сиёсий беқарорликкача, минерал ва энергетик ресурслардан тортиб халқаро молиявий аҳволгача, совет лазер қуролидан тортиб дунёнинг энг олис бурчакларидаги демографик муаммоларгача, кимёвий ва биологик қуролларни тарқатишдан тортиб, истеъмол моллари бозори муаммоларигача ва бошқа кўпгина масалаларни» ўз ичига олади. Кўриниб турибдики, Гейтснинг айтганлари алоҳида шарҳга муҳтож эмас. Фақат шуни қўшиб қўймоқчиманки, Ўзбекистонда ҳам Америка разведкасининг «манфаатлари кўп қиррали» эканлигини биз доимо ва жуда аниқ ҳис этиб турамиз.

— Сиз чет эл махсус хизмати қандай ҳаракат қилишини қисман гапириб бердингиз. Бизнинг газетхонларни эса давлат хавфсизлиги органлари фаолиятига қайта қуриш бевосита қандай таъсир кўрсатганлиги қизиқтиради. Ҳозир турғунлик йиллари хатоларини тузатишга тўғри келяптими?

— Бизга чиндан ҳам кўпинча шундай савол беришади. Шу муносабат билан нима дейиш мумкин? Табиийки, барча давлат бошқарув органлари, шу жумладан ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ҳам маълум даражада турғунлик жараёнларига дучор бўлган. Бундай жараён бутун жамиятимизни қамраб олганди. Давлат хавфсизлиги комитети органлари ҳам охир-оқибатда ана шу жамиятнинг бир қисмику, ахир. Бизда ҳеч қандай муаммо пайдо бўлмади, деб айтиш жуда ҳам ўзига бино қўйиб юбориш бўлур эди. Давлат хавфсизлиги комитети органлари хизматига разведка ва контрразведканинг машаққатли синовларига кейинчалик бардош беролмаган одамларни қабул қилиш ҳоллари учраб турган, баъзан улар социалистик қонунчиликни бузиш даражасигача бориб етиш хавфини туғдирган, хато ва чала ишларга йўл қўйган, гражданларнинг аризалари, хатларини кўриб чиқиш муддатларини чўзиб юбориш ҳоллари ҳам бўлган. Лекин шу нарсани таъкидлашни ўз бурчим деб биламанки, ўша даврда ҳам давлат хавфсизлиги комитети органлари ходимларининг биронта хатти-ҳаракати партия ташкилотлари ва давлат хавфсизлиги комитети раҳбарлигининг лозим даражадаги муносабат билдиришидан четда қолмаган. Социалистик қонунчилик, гражданларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини бузишларга қарши шафқатсиз кураш олиб борилди. Ўз хатти-ҳаракатлари билан чекист номини булғаган ходимлар муросасизлик билан ҳақиқий ҳарбий хизматдан бўшатилдилар, қаттиқ партиявий ва хизмат жазосига тортилдилар, уларга нисбатан коллектив тарбия таъсири ўтказилди. Балки ана шундай чора-тадбирлар натижасида турғунлик жараёнлари бошқа идоралар ва ташкилотларга нисбатан давлат хавфсизлиги органларига камроқ таъсир ўтказган бўлса керак. Бизнинг фаолиятимизнинг ўзи ҳам турғунлик жараёнларига бошқаларга қараганда камроқ берилишнинг гарови бўлган эди. Биз ўз тактикасини муттасил такомиллаштириб борадиган, қўпорувчилик фаолиятида тобора янги шакл, йўл ва усулларни излаб топадиган реал, тажрибали, кучли душманга қарши кураш олиб борамиз. Бундай курашда эса кўнгилчанлик ва имиллашга, бюрократизм, сансалорликка йўл қўйиш ўлим билан баробардир.

— Ҳозир «турғунлик қурбонлари» деб аталмиш ва «сиёсий» моддалар бўйича ҳукм қилинган одамлар масаласи тез-тез ўртага қўйилмоқда. Улар ўша вақтда мамлакатнинг собиқ раҳбарлари сиёсатига қўшилмай ўзларининг мустақил фикрларини айтганларки, ўша фикрлар сал бўлмаса «Советларга қарши» деб топилган. Ўзбекистон ССР Давлат хавфсизлиги комитетига ҳозир ана шу одамлардан кечирим сўрашга тўғри келяптими?

— Йўқ. Сўнгги йигирма йил ичида Ўзбекистон ССР Давлат хавфсизлиги комитети материаллари бўйича давлат хавфсизлиги органлари ваколатига тааллуқли «сиёсий» деб аталмиш модда бўйича биронта ҳам одам жазога ҳукм қилинмаган. Чекистлар ҳалолликни, беғаразликни, совет халқига садоқатни сақлаб қолдилар, ВЧК — давлат хавфсизлиги комитетининг ленинча анъаналарига содиқ бўлдилар. Бу принциплар мамлакатда туб ўзгаришлар рўй бераётган ҳозирги шароитларда ҳам разведка ва контрразведка ишларида пухта замин бўлиб турибди. Баъзан, айниқса ғарб радиолари кўпиртириб айтадиган: давлат хавфсизлиги комитети қайта қуришнинг фаол душманларидан бири, бюрократик авторитар-буйруқбозлик системасининг ҳимоячиси; чекистлар бўлса бюрократик система поғонасидаги «лиқиллаб қолган ўз ўриндиқлари»ни нима қилиб бўлсаям сақлаб қолиш учун ҳар қандай воситалар билан демократия ва ошкораликни бўғиб ташлашга тайёрдир, деган фикрлар қулоққа чалиниб қолади. Бундан ҳам ортиқ бемаъни гап бўладими! Аксинча, давлат хавфсизлиги органлари бир қатор сиёсий, иқтисодий, социал ва юридик муаммолар тезроқ ҳал этилишидан манфаатдордирлар. Зеро, бундай муаммоларнинг ҳал этилмаслиги давлат хавфсизлигига путур етказувчи хатти-ҳаракатлар учун замин бўлиб хизмат қилиши мумкин.

— Тўғри, айни давлат хавфсизлиги комитети органлари турғунлик иллатларининг манбаларни, Ўзбекистонда уюшган жиноятчилик илдизига болта уриш сарчашмасида турганлар, баъзан хавф остида қолиб бўлса ҳам «пахта» иши» ва бошқа суиистеъмолликларни тафтиш қилиш ташаббускорлари бўлишган, номдор шахслар устидан қўзғалган жиноий ишлар тафтиши поёнига етишида прокуратура органларига фаол кўмаклашдилар. Бу ҳақда матбуотда кўп ёзилган. Уюшган жиноятчиликка қарши курашда давлат хавфсизлиги органлари ҳозир қандай роль ўйнамоқда?

— Дарвоқе, В. А. Крючков СССР Давлат хавфсизлиги комитети раиси лавозимига ўз номзоди муҳокама қилинаётган вақтда СССР Олий Совети мажлисида ана шу муаммога тўхталиб ўтди. У давлат хавфсизлиги комитети органлари уюшган жиноятчиликка қарши курашда фаол қатнашишлари зарур деб таъкидлади. Ҳозир ана шу қатнашиш қандай конкрет шаклларда амалга оширилиши, давлат хавфсизлиги комитети мазкур йўналишда конкрет нима ишларни қилиши мумкинлиги, қандай куч ва воситаларни жалб қилиш кераклиги, шу каби бир қатор амалий масалалар ҳал этилмоқда. Принцип жиҳатдан олганда давлат хавфсизлиги комитети органлари олдига аниқ вазифа қўйилган ва биз уни ихтиёримиздаги барча иш шакллари, усуллари ва воситалари орқали ҳал этамиз. Дарвоқе, яқинда матбуотда махсус хабар ва СССР Давлат хавфсизлиги комитети раиси В. А. Крючковнинг давлат хавфсизлиги органларининг контрабандачиларга қарши кураши тўғрисида суҳбати босилиб чиқди. Бу ҳам уюшган жиноятчиликка қарши курашда қатнашувнинг бир кўринишидир. Шунингдек, республикамизда уюшган жиноятчиликка қарши кураш бўйича Муваққат комитет тузилди, унга Ўзбекистон давлат хавфсизлиги комитети органлари вакиллари ҳам киритилди. Муваққат комитет ишга киришди.

— Анатолий Сергеевич, ҳозир берадиган саволимиз сизга ғалатироқ туюлса керак... Ҳамма жойда ҳозир тўла хўжалик ҳисобига, ўз-ўзини маблағ билан таъминлашга ўтиш тўғрисида гап бормоқда. Бундай категорияларни айтайлик Совет Армияси, ҳуқуқни муҳофаза қилиш ва суд органларига тадбиқан қўллаш жуда қийин. Аммо шундай бир фантастик вазиятни кўз олдимизга келтирсак: давлат хавфсизлиги органларига хўжалик ҳисоби ва ўз-ўзини маблағ билан таъминлашга ўтиш таклиф этилди дейлик. Унда нима бўлади?

— Масалани бундай қўйиш биринчи қарашда ғалати туюлади, албатта. Агар ўт ўчирувчиларга, айтайлик ҳар бир ўчирилган ёнғин учун ҳақ тўланадиган бўлса, улар «жон бошига ҳисоблаганда энг кўп ёнғин чиқишидан» биринчи манфаатдор бўладилар. Агар судьяларга ҳар бир суд мажлиси учун ҳақ тўланса, улар жиноятлар кўп бўлиб, уларни судда қараб чиқишга камроқ вақт сарфлашни орзу қилган бўлардилар ва ҳоказо... Аммо ҳар бир бемаъниликнинг бирон-бир маъноси бўлади. Хўш, сизлар айтган фантастик вазиятни, яъни давлат хавфсизлик комитети органларида хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи пул билан таъминлашни жорий этишни кўз олдимизга келтириб кўрайлик. Аниқроғи, бундай дейиш мумкин: давлат хавфсизлик комитети органлари мамлакат халқ хўжалиги учун, умуман жамият учун бирон-бир иқтисодий самара келтирадими? Келинг, ҳисоб-китоб қилиб кўрайлик. Бизга душман бўлган давлат разведкаси бир агентининг фаолияти, унинг малакаси ва эгаллаб турган хизмат мавқеига қараб, мамлакат экономикасига ва мудофаа қобилиятига бир неча ўн мингдан тортиб бир неча миллиард сўмгача зарар келтириши мумкин, такрор айтаманки, миллиард сўмгача. Кейинги беш йил ичида давлат хавфсизлиги комитети органлари юқорида айтганимдек, ўттизга яқин душман агентини фош этдилар. Уларнинг айримлари экономика ва давлатни бошқаришнинг турли соҳаларида анча масъул лавозимларда бўлган. Чекистларнинг дадил ҳаракатлари туфайли улар етказаётган иқтисодий зарар минимал даражага туширилди.

Матбуотда корхона ва маҳкамаларнинг бизнинг тижорат сирларимизни олди-сотди қилиш билан шуғулланган, пора учун Совет Иттифоқига фойда келтирмайдиган шартнома тузган баъзи ходимлар тўғрисида маълумотлар, битимлар босилган эди. Ана шу хатти-ҳаракатлар ҳам мамлакат экономикасига чет эл валютасида ўн ва юз миллионлаб сўмлик зарар келтирган. Бундай «сармоячилар» тўғрисида матбуот қандай хабар топди? Бу ерда давлат хавфсизлиги комитетининг қўли йўқми? Тўғрисини айтиб қўя қолай — бор. Бундан буён ҳам, капиталистик мамлакатлар билан ташқи иқтисодий алоқалар кенгайгани сайин бу иш янада пухталашаверади. Шуниси ҳам борки, чет эл бозорида муомала қилиш имконини олган бизнинг кўпгина хўжалик ходимларимиз потенциал иқтисодий рақобатчиларимиз билан муносабатда етарли тажрибага эга эмаслар, ҳатто кўпгина йирик чет эл фирмаларида иқтисодий разведка ва контрразведканинг махсус бўлинмалари борлигини билмайдилар. Бундай бўлинмаларда каттагина маош олувчи саводхон мутахассислар ишлайдиларки, улар ўзларининг содда шерикларини лақиллатиш ва айни вақтда ўз сирларининг рақобатчига маълум бўлиб қолишига йўл қўймасликка ҳаракат қиладилар.

Маълумки, давлат хавфсизлиги комитети органлари зиммасига қўпорувчилик ва зараркунандалик фаолиятига қарши курашиш вазифалари юкланган. Биз Совет ҳокимиятини бўшаштириш ёки ағдариш мақсадларида унга иқтисодий зарар етказиши мумкин бўлган «халқ душманлари» тўдаларини фош этдик демоқчи эмасмиз. Аммо бу борадаги ишимиз жараёнида авария, ҳалокат, вайронагарчилик, портлаш, ёнғин чиқиш, оммавий заҳарланиш ва атроф-муҳитнинг хавфли равишда ифлосланиши кабиларга олиб келувчи кўплаб шарт-шароитларни, конструкторлик ва технологик ишларни, ашаддий хўжасизлик ҳолларини аниқладикки, агар бизнинг ахборотлар бўйича уларнинг олди олинмаганида кўриладиган зарар миллион эмас, миллиард-миллиард сўмга борган бўлурди. Бу ўринда одамлар қурбон бўлиши мумкинлигини айтмай қўя қолайлик. Агар бунга давлат хавфсизлиги комитети маълумотларига асосланиб, мусодара қилинган контрабанда товарлари ва валюталар қўшиладиган бўлса юқорида айтилган суммага яна жуда бўлмаганда ўнлаб миллион сўм қўшилади.

Разведкамиз бизга душман мамлакатнинг махсус хизмати, чет эл террорчилар ташкилотлари ёки антикоммунистик йўналишдаги бошқа кучларнинг СССРга нисбатан бирон-бир ашаддий иғвогарлик, агрессив ҳаракатидан воқиф бўлмай қолди, деб тахмин қилсак-чи. Бундан кўриладиган иқтисодий зарарнинг ўзи кўплаб миллиард сўмга бориши мумкин. Сиёсий жиҳатдан ютқазиш, мамлакатимиз обрў-эътиборининг тушиб кетишини эса ҳозирги замонда ҳеч қандай пулга чақиб бўлмайди.

Агар эътибор берган бўлсангиз, гап кўпчилик ҳолларда давлат хазинасига тушадиган тўғридан-тўғри, даромад ҳақида эмас, балки «олди олинган зарар» хусусида бормоқда. Бу қуруқ гапга ўхшаб туюлади, шундай эмасми? Ахир ўша минг-минглаб сўмларни қўл ушламаса, кўз кўрмаса, унга бирон нарса сотиб олиб бўладими. Энди бир зум ана шу зарар ҳақиқатан ҳам содир бўлди, деб тасаввур қилайлик. Ана шунда унинг ўрнини қоплаш учун кўз кўриб, қўл тутадиган, муомалага чиқариб, фойда олинадиган миллион ва миллиард сўмларни сарфлашга тўғри келарди.

Менинг «иқтисодий далилларим» камкўстсиз деб даъво қилмоқчи эмасман, Фақат шуни таъкидламоқчиманки, давлат хавфсизлиги комитети ҳам давлатимиз иқтисодий механизмида муайян роль ўйнайди.

— Анатолий Сергеевич, хийла узоққа чўзилган битта суҳбатда газетхонларимизни қизиқтираётган ҳамма саволларга жавоб бериш қийин, албатта. Саволлар кўп, давлат хавфсизлиги комитети органлари иши тўғрисида ҳикоя қилишни сўраб редакцияга йўлланаётган хатлар оқими камаймаяпти. Шунинг учун бугунгига ўхшаш учрашувлар мунтазам бўлишини истардик.

— Фикрингизга тўла қўшиламан. Давлат хавфсизлиги комитети ходимлари учун энг етишмайдиган нарса — бу вақт. Аммо юқорида айтганимдек, ошкоралик ҳозир бутун фаолиятимизнинг ажралмас қисми бўлиб қолди. Ўзбекистон ССР Давлат хавфсизлиги комитети коллегияси яқинда давлат хавфсизлиги органлари ишида ошкораликни ривожлантириш ва кенгайтириш бўйича комплекс программани муҳокама этиб, қабул қилди. Бизга ҳамма нарса аниқ ва тушунарли бўлди-қўйди, деёлмайман. Афтидан, бу ўринда жамоатчилик, жумладан матбуотнинг ёрдамисиз иш битмайди. Ана шу масала бўйича Ўзбекистон ССР Давлат хавфсизлиги комитети коллегияси иш натижалари тўғрисидаги ахборотни тайёрлаб, яқин орада матбуотда босиб чиқариш учун таклиф қилади. Унда, бизнинг фикримизча, меҳнаткашлар билан алоқаларни мустаҳкамлашга оид бир қанча таъсирчан тадбирлар кўзда тутилган. Ишончим комилки, мазкур газета саҳифасидаги бу учрашувимиз охиргиси эмас. Биз «Тошкент оқшоми» газетхонларининг саволларига бундан буён ҳам газета орқали жавоб берамиз, давлат хавфсизлиги комитетининг ҳозирги шароитдаги фаолияти тўғрисида вақти-вақти билан батафсил ҳикоя қилиб турамиз.

Жонажон Ватан бўйлаб

● ФРУНЗЕ. Қирғизистон пойтахтида беморларни ноанъанавий даволайдиган Ўрта Осиёда ва Қозоғистонда биринчи марказ очилди. Игна терапияси, массаж, гипноз кабинетларида беморлар қабул қилина бошлади. Бу ерда инвалид болалар, уруш ветеранлари, байналминал жангчиларга навбатсиз хизмат кўрсатилади.

● СИКТИВКАР. Коми АССРда Республика куни биринчи марта умумхалқ байрами сифатида нишонланди. Коми АССР Олий Совети Президиуми меҳнаткашларнинг кўпдан-кўп таклифларига биноан ана шундай қарор қабул қилди. Эндиликда бу кун ҳар йили байрам қилинади.

● ТБИЛИСИ. В. И. Ленин номли Грузия политехника институти студия театрининг ҳаваскор артистлари 22 август куни Япониядан учта фахрий мукофот билан қайтиб келдилар. Ҳаваскор театрлар халқаро фестивали жюриси тбилисилик «Гран—при» студентлар группасига энг яхши режиссёрлик иши учун ва эркаклар ролини энг яхши ижро этгани учун совринлар берди.

ТошДУ талабалари Няганда

Тюмень области. В. И. Ленин номидаги Тошкент Давлат университети талабаларининг учинчи меҳнат семестри ниҳоясига етди. 135 ёшни бирлаштирган олти қурилиш отряди бу йил Няганда нефтчилар учун уй-жойлар бунёд этишда ёрдам берди. Шу ерда ёшлар ўзлари учун янги сувоқчи, бўёқчи, дурадгор, ойнасоз каби касбларни ўзлаштиришди. Студентлар монтажчилар бригадаларида ҳам ишлашди. Улар ҳаммаси бўлиб, 50 минг сўмлик ишларни бажаришди. Қурилиш етакчилари уларнинг меҳнатига юксак баҳо беришди.

СУРАТЛАРДА: «Аякс» студент-қурилиш отрядининг жангчилари — В. И. Ленин номидаги ТошДУ талабалари (чапдан-ўнгга): бухоролик Асқар Комилов, навоийлик Владимир Соколовский ва панамалик Карлос Трухильо; бўёқчи Альфия Раҳматуллаевага студент қурилиш отрядининг жангчилари— ТошДУ талабалари Мадикада Иларио (ўнгда) ва мозамбиклик Жоао Жозе ёрдам беришяпти.

А. Кошкин суратлари (ЎзТАГ).

● МОСКВА. Бу ерда ленинградлик машҳур график рассом В. Соколов асарлари виставкаси очилди. «Ҳаммага тинчлик зарур» деб номланган ва рассомлар марказий уйида ўтказилаётган виставка экспозицияси муаллифнинг 80 йиллигига бағишланди.

● ВОРОШИЛОВГРАД. Ворошиловградда шахтёрлар кунига бағишланган совет қўшиқлари Республика фестивали бошланди. Машҳур ижрочилар ва эстрада коллективлари бир ҳафта давомида парклар ва маданият саройларида концертлар берадилар.

● ПЕНЗА. К. Савицкий номли Пенза расмлар галереясида 22 август куни мордовиялик ҳайкалтарош С. Эрьза (Нефедов) асарлари виставкаси очилди. Саранскдан келтирилган кўргазмага ҳайкалтарошнинг жами 30 та асари қўйилган. Область аҳолиси ҳайкалтарош Эрьза асарлари билан илк бор танишмоқдалар.

● НИЖНИЙ ТАГИЛ (Свердловск области). Маҳаллий металлургия комбинатининг бир гуруҳ ташаббускорлари экология жамиятига бирлашдилар ва ўз кучлари билан ҳеч ерда ҳисобга олинмаган оқавалар, ифлос сув томчилари,газни текширувдан ўтказдилар. Улар бу ишни дам олиш кунлари, ишдан ташқари вақтда бажармоқдалар. Жамият рационализаторлик таклифлари учун конкурс ўтказди. Баъзи ерларда чиқиндиларни анча камайтириш ҳамда ана шу чиқиндиларни қайта ишлаш усулларини кўрсатиб берадиган 15 та таклиф танлаб олинди. Таклифлар ҳозирдаёқ ишлаб чиқаришга жорий этила бошлади.

● ДНЕПРОПЕТРОВСК. Шаҳар химия-технология институти олимлари қишлоқ хўжалигида заҳарли кимёвий моддалар қўлланилишини анча камайтирадиган технологияни ишлаб чиқишди. Улар агросаноатга тупроқни ифлос қилмаган ҳолда ўсимликнинг барг ва таналарига электр қуввати воситасида суюқлик қоришмасини пуркайдиган самарали пуркагичларни таклиф қилишди. Бу усул экология жиҳатидан тоза бўлиб қолмай, айни вақтда одатдагига қараганда атроф-муҳит учун бутунлай хавф-хатарсиз инсектицид саноат ишлаб чиқариши технологиясини тайёрлашни ниҳоясига етказмоқдалар.

● ҚИЗИЛ. Тува АССР ва Монголия территориясидаги Убсу-Нур Товоқсойи ҳаво ости лабораториясига айланди. Бу ерда ўнлаб экспедиция ишламоқда. Улар табиий таснифлар қандай эканлигини тўла-тўкис аниқлаб олишмоқда. Масалан, бу нарса ўрмонлар яна ўзининг аввалги ҳолига қайтиши учун қанча дарахтни кесиш мумкин ёки дашт яйловларни бузмай қанча мол боқиш мумкинлигини билишга имкон беради. Унча катта бўлмаган (эни 150 километр, бўйи 600 километр) жойда ер шарининг барча табиий минтақалари: саҳролар, қуп-қуруқ ва ўтлоқли чўллар, тоғ ёнбағрида ўрмонлар, тайга, тоғ чўққиларида тундра мавжуддир. Товоқсой Марказий Осиё атмосфера гирдобларига қарши турувчи ерда жойлашган. У саноат районларидан турли хил химиявий чанг-тўзонларнинг суқилиб киришига халақит беради.

Ҳар куни Ватанимиз пойтахтига 10 минг тоннадан зиёд турли сабзавот ва мевалар етказиб берилади. Аммо ана шу маҳсулотнинг талайгина қисми магазинларнинг пештахталарига етмай нобуд бўлади. Москваликларнинг ташвишлари ҳам шу билан боғлиқ. Сабзавот магазинларининг ҳувиллаб ётган жавонлари ҳатто айни пишиқчилик пайтида ҳам карам шўрва тайёрлаш маълум муаммолар билан боғлиқ эканлигидан далолат беради.

ТАСС мухбирининг сурати ҳам мева-сабзавот конвейерининг турли бўғинларидаги камчиликлар ҳақида ҳикоя қилади.

СУРАТДА: Дзержинский район мева-озиқ-овқат бирлашмасининг бир группа назоратчилари Шимолий денгиз портида маҳсулотларни бракка чиқаришяпти. Келтирилган маҳсулотнинг аксарият қисми бузилиб қолган экан. Бунинг сабаблари аён: теримда камчиликларга йўл қўйилган, олис йўл босиб келинган, ортиш ва тушириш жараёнларида тез-тез бузиладиган ёғоч қутиларнинг пухта эмаслигидир.

ТАСС суратлари.

Турмуш чорраҳаларида

Хотин чиройи эрдан

Рости гап, бир даврада оқилу доно аёллар йиғилишиб қолиб, эркаклар фазилати, аёллар хислати ҳақида узоқ баҳс қилдик. Суҳбатимиз мазмуни қизиқ: вафо-садоқат ва ҳаёсиз кишилар ҳулқи тўғрисида бўлди.

— Эркак — эр киши! Ҳа, бу буюк сўзнинг маъноси теран, мазмуни чуқур, мезони кенг. Оила ва жамият масъулияти ҳам асосан эркаклар зиммасида, — деб гап бошладим. — Она ўзининг оқ сути билан гўдакни оёққа турғизса, ота нону новвот бериб уни оёққа қўяди. У оиласининг ишонган боғи, суянган тоғи, юрагининг устуни. Бош эгаси бор уйнинг файзи, ғурури, қут-баракаси ўзгача. Эркаксиз уй — оловсиз ўчоқ. Бош эгаси бор аёлнинг ташвиши йўқ, юзи ёруғ, тили узун. Аёл киши учун ҳаётнинг мазмуни ва мундарижаси ҳам ана шунда. Ахлоқан соғлом, олижаноб, жиддий, танти эркак ўз жуфти ҳалолини астойдил ҳурмат қилади, умрининг охиригача унга содиқ қолади, ғаддору ғанимлардан уни доимо ҳимоя қилади. Эри яхши хотинлар ҳеч қаришмайди. «Ҳосил чиройи — ердан, хотин чиройи — эрдан».

— Бу дейман, эркакларни жуда кўкларга кўтариб юбордингиз-ку. Мана шундай юксак мақтовга арзийдиган эркаклар кўпми дунёда? — сўрашади даврада ўтирган қадрдон дугоналар.

— Нима десам экан, кўп ҳам, оз ҳам. Лашкарнинг ичида ҳам битта-иккита ногирон бўлади, дейилганидек, ажойиб мардимайдонлар қаторида унча-мунча таги-зоти паст, гапи катта-ю, виждони кичик, тўқим табиатлари ҳам учраб қолади. Ундай номардлар эркаклик шаънига доғ тушириб юришади, — дейман қалбим жўшиб. — Мана, ўзингиз ўйланг, шаҳарма-шаҳар, қишлоқма-қишлоқ изғиб нафақасидан қочиб ковакларда биқиниб юрган инсонни эркак деб бўладими? Ёки, топганини кўча-кўйда, ресторанда, курортларда сарфлаб, мечкай қорнини ош билан ароққа тўлдириб, базми-жамшиддан ортмаган, уйга келганда муштипар хотинига қўл кўтариб, бегуноҳ гўдакларини силталаган нокасу туллак кимсани эркак деб бўладими? Ёки, амалидан фойдаланиб, давлат «чўнтаги»дан моддий ёрдам инъом этиб, нав-ниҳол котибасини бағрига тортган, ёхуд илмий-тадқиқот ишларига ёрдам бериш, битта-яримта имзо чекиш, бироз юқори лавозимга кўтариб қўйиш баҳонаси билан қўл остидаги (баъзан ҳатто оилали) ходималарни хилватга судраган разил, таъмагир илмий раҳбарларни, шогирдларни тескари тарбиялаган ахлоқсиз домлаларни эркак деб бўладими?

— Лекин, бу ўринда масаланинг иккинчи томонини ҳам ўйлаб кўриш кераккa ўхшайди, — дейди даврамиздаги покдамон аёл. — Яъни, масалан, айтайлик, ўша ахлоқсиз амалдор ёки мунофиқ илмий раҳбар ўз қўл остидаги, набираси тенги ходимага «Қани, бу ёққа юр» деса, у кетавераркан-да? Улардаги шарм-ҳаё, уят, виждон қаёқда қолди? Ёки уларнинг эси пастроқми? Нега ўша бўйни йўғонни шапалоқ билан бир туширишмайди.

— Жуда тўғри айтасиз, — дейди кекса бир биродаримиз. — Айрим аёлларда ҳам унча-мунча айб бор. Улар оппоқ эмас. Улар нафс бандаси, кийиниш, тақиниш балосига мубтало бўлган суюқоёқлар. Улар ҳаётдаги ҳаром-ҳаришни, гуноҳ деган нарсаларни ҳам фарқлай олмай қолишган. Бу уддабуролар эртаю-кеч олғирлик йўлларини излашади. Пок оилалар пароканда бўлса, хахолаб кулишади. Орзу, ният, мақсад, тилакка эришишда виждонфурушлик йўлини тутишга одатланишган. Булар бахт ўғрилари.

— Мен ўтмишни ўйлаб қоламан. Марҳума бувим айтиб ўтирардилар. Қадимги пайтларда «ўшанақа» уйлар шаҳарнинг бир четида, баланд деворлар ортида жойлашган бўларкан. У кўчадан юриш у ёқда турсин, ҳеч ким ҳатто унинг яқинидан ҳам ўтмас экан. Ҳозирчи?..

Лекин, шундай бўлишига қарамай, бундай «эркинлик»нинг, «бебошлик»нинг сабабчиси барибир эркаклар деб ўйлайман. Нега деганингизда эркак кишини биз — падарибузруквор, мураббий, тарбиячи, ақл улашувчи, ҳаётда сарбон, киши руҳининг таянчи деб таърифладик. Бас, шундай экан, эркак йўлдан озишга ёки ёшларни йўлдан чиқаришга ҳаққи йўқ. Зеро, жамият унинг кетидан боради. Нафс кўйига, пул топиш, кийиниш кўйига кириб, йўлдан адашган, эгри йўлга кириб қолган қиз-жувонларни айнан эркак киши тўғри йўлга солиб юбориши, уларга ўгит-насиҳат қилиб, таълим-тарбия бериши лозим. У шунга бурчли!

Менинг бу фикримга даврадаги кўпчилик қўшилди. Бир ўқитувчи аёл деди:

— Ҳақиқатдан ҳам эр киши ҳар қадамини билиб босиши, масъулиятни хотинларга қараганда кўпроқ ҳис қилиши лозим. Ҳа-да, ота, оила бошлиғи, эр киши ёш авлодни ўзининг намуна бўлиши билан ҳам тарбиялаши даркор. Элни, жамиятни унга ишониб топширишади. Мен эркак шахсини — салобатли, ғурурли, йирик ва тўғри сўзли, адолатли, шафқатли, саховатли, ақлли инсон деб биламан. Эгри йўлга қадам босган эркак виждонини йўқотади...

Ҳамма дугона-биродарларимиз билан шу ҳақда дилкашона суҳбатлашарканмиз, хаёлимдан кўпгина фикрлар ўтди. Мен бу воқеаларни эшитиб баъзан донг қотиб қоламан. Нима дейиш мумкин, буни қандай шарҳлаш мумкин? Дейлик, қизларни, ёш жувонларни гоҳо зўрлаб, мажбур қилиб турмушга беришибди, ёқтирмаган эркакка олиб беришибди, деган гапни деярли эшитмаганмиз. Дарвоқе, отасининг молдунёсига учиб, таъма, манфаат юзасидан ўз истак-хоҳиши билан севмаган қизига уйланган йигитлар учраши мумкин. (яъни, ҳеч ким йигитни мажбур қилмайди). Айнан ўзи рози бўлиб, кўриб, билиб, синаб, севиб олган ҳалол хотинини бир йил-ярим йилда дарров ёқтирмай қолишини, характерлари «тўғри келмай» «пуф сассиқ»қа чиқаришини, ҳатто уйидан ҳайдаб, унинг кўзини бақрайтириб туриб бошқа «жонона»нинг сочини силашини ёки оилани ўйинчоқдек ташлаб кетишини қандай баҳолаш мумкин? Ёш жувоннинг ҳаёт мазмуни, дунёдаги энг муқаддас нарсаси — унинг қайноқ оиласи ва севикли эри эди-ку. «Ҳаётимнинг охиригача менга умр йўлдоши бўлади, севинч ва ташвишларимни ўртоқлашадиган маслаҳатгўйим, ишончли сирдошим бўлади», деб унга пок муҳаббатини ишониб топширган, умид билан бир ёстиққа бош қўйган эмасдими? Орзиқиб етишган мўътабар оиласининг бузилишини истармиди у? Бу йўлда унинг ҳали қанча орзулари бор эди-ку. Дафъатан унинг ишонган боғи, суянган тоғи, дил тўрида эъзозлаб авайлаган ноёб мўъжизаси заҳарли илон бўлиб чиқса! Бир зумда ашаддий душманга, олчоқ мунофиққа айланиб туҳмат тошларини ёғдирса, ҳур севгисини тупроққа қориб топтаса!.. Ахир бундан ортиқ жазо, ноҳақлик борми дунёда?

Оиланинг бузилиб, пароканда бўлиб кетаётгани аёлларга нисбатан шафқатсиз муносабатлар ҳозирда ҳам анча-мунча учраб турибди. Бундай нохуш воқеалар юз беришида кўпинча эркакларнинг пулга ружу қўйиши, ичкилик ичиши, нопок юриб кўнгиллари эски ёрдан кечиб, «янги» ёрга кўнгил беришлари сабаб бўляпти. Оилаларнинг ажрашиб кетишига баъзи «суюқ оёқ» аёлларнинг хунук хатти-ҳаракатлари, ҳаёсизликлари ҳам олиб келяпти, Беҳаёлик эса — аёл зотига иснод келтиради, эр кишининг кўпчилик ўртасида бўйнини хам қилиб, иззат-нафсини ерга уради.

Аёллар даврасидаги суҳбатимизда ҳар биримиз эркакларни — чин эр кишиларни ҳам, вафодор аёлларни ҳам улуғлаб, эр-хотинни — бирини қуёшга, бирини ойга қиёс этдик. Ниятимиз, бирлари қуёш, бирлари ой бўлиб ўз оилаларини, ҳаёт йўлларини, бола-чақаларининг умрларини доимо нурафшон этишсин!

Мақсуда СОДИҚОВА,
филология фанлари номзоди.

Она табиатга интилиб.

Н. Шарипов сурати.

Болалар боғи

Дил калити

Даладан қайтган Асом ака ҳовлига кирди-ю, баҳри-дили очилиб кетди. Сўрининг тагига ариқчалар тортилиб, ош ва садарайҳонлар экилган. Икки бўйралик жойдаги барра пиёзлар ўтлар қисувидан қутулганиданми, дарров бўй кўрсатибди. Силкиниб яйрайди.

— Дилорнинг иши шекилли, ҳой онаси. Дуруст, дуруст.

— Сизу-мендан ўтиб қаёққа борарди, — деди ошхонада ун элаётган Нури опа.

— Ҳаммаёқ чиройликми, а, адавой, — деди пиёздан чиққан ўтни қўйига бераётган Дилор.

— Ҳозир ойингга шуни мақтаб турувдим, — дадаси ниманидир ўйлаб, бошқа гапирмади. Самимий жилмайиши зўрма-зўраки, сохта жилмайишга айланиб борарди. Ҳар сафар қизининг яхши ишини кўрса, ошириб-тошириб мақтарди-ку ўзига. Қизиқ, бу сафар?..

— Райҳонларнинг баъзиларини сал қийшиқроқ экибманов, шулари ёқмади-а, сизга, — аввалги мақтовларни қўмсаган Дилор уч-тўртта райҳон кўчатини тўғрилаб қўйгандек бўлди.

— Бекор овора бўлаяпсан. Ёмон деяётганим йўқ-ку ишингни, — дағалроқ оҳангда деди дадаси.

— Чарчабсиз-а? Далада иш кўпмиди? Қарашворардик айтсангиз.

Ҳовлидаги жимликни эшикдан кириб келган кенжатой қизининг сўзи бузди.

— Ассалому алайкум, адажон!

— Ваалайкум ассалом. Бахтли бўлинг...

— Ассалому алайкум ойижон!

— Ваалайкум ассалом! — яйраб кетди Нури опа ҳам.

— Опангга ҳам салом бергин. Зора салом бериш эсига тушса, — деди Асом ака кўнгли очилиб.

— Бир сафар эсимдан чиқибди-да, сизга салом бериш, ада, — ерга қараб деди Дилором синглисининг саломига алик олгач.

— «Салом» — сўзларнинг энг улуғи экан. Бир сафар саломинг бўлмовди, шунча қилган яхши ишларинг ҳам кўнглимни очолмади-я. Салом дилнинг калити экан.

Дилор энди дадасими ё ойиси, ким бўлмасин, у билан кўришганда энг олдин салом беришни кўнглига тугиб қўйди.

Ғани АБДУЛЛАЕВ,
Тошкент область Калинин районидаги «Партия XX съезди» колхозининг боғбони.

Оқшом суҳбатлари

Ҳаёт шарбати

Кўпчилик катта кишилар сут ва сут маҳсулотларини унчалик хуш кўришмайди. Болалар эса сутни мириқиб ичишади, айниқса она сутини! Чиндан ҳам дунёда ҳеч бир ноз-неъмат бола учун она сути ўрнини боса олмайди. Буюк ҳаким Абу Али ибн Сино ўзининг «Тиб қонунлари» номли шоҳ асарида шундай ёзган: «Одам учун энг яхши сут хотин сутидир... Энг яхши сут оппоқ ва бир хил қуюқликдаги сутдир, уни тирноқ юзига томизса, туриб қолади ва ундан оқиб тушмайди. Сутда ҳеч қандай бошқача маза, яъни аччиқ, нордон ва ўткир маза бўлмаслиги, ёқимсиз ва ёт ҳидлар бўлмаслиги керак... Сут хилтларни мўътадиллаштиради, баданни бақувват қилади, семиртиради. Сут кўпинча ўз ишини ични суриш ва ичаклардаги чиқиндиларни чиқариб ташлашдан бошлайди, сўнгра озиқлантиради ва баданга тарқатиб ич яна тўхтайди...»

Ҳаёт шарбати ҳисобланган сутнинг ажойиб хусусиятлари бор. Сут одам пайдо бўлгандан бери истеъмол қилиниб келинаётган энг қадимги озиқ-овқат маҳсулотларидандир. Турли ҳайвонларнинг сути билан турли хасталиклар даволаниб келинган. Орадан бир қанча вақт ўтгандан сўнг, замонавий аппаратлар ёрдамида сутнинг хусусиятлари ўрганилиб, бундан шундай хулоса чиқдики, Ибн Сининг сут ҳақидаги фикрлари тамомила тўғри экан. Сутдаги ёғ ва қанд моддаси ҳам инсон организмига енгил сингийди. Сут ёғи таркибида 30 дан ортиқ ҳар хил кислоталар бор. Бошқа хил ёғларда эса мазкур кислоталар ниҳоятда кам бўлади ёки мутлақо бўлмаслиги мумкин.

Жониворлар сути ташқи кўринишидан бир-биридан деярли фарқ қилмаса-да, лекин таркибий қисмлари хилма-хил. Айниқса, буғунинг сути кўп хосиятларга эга. Серёғлиги, минерал тузларга бойлиги жиҳатидан бу сут қаймоқ билан тенг туради.

Очиқ гап, кўпчилигимиз эчки сутини ёқтирмаймиз, лекин бу сут таркибий жиҳатдан сигир сутидан анча устун туради. Ундаги ажойиб маъдан-модда инсон организмига тезда сингий олади. Шунинг учун бутун Кавказда эчки сутини истеъмол қилиш анъанавий тус олган.

Одамлар доим сут-қатиқ билан овқатланадилар. Сутдаги ферментлар дармондорилар таркибида бўладиган сут қанди билан юрак, жигар ҳамда буйракнинг бир меъёрда ишлашини таъминлайди. Сут ичиш учун иштаҳанинг кераги йўқ. Сув ўрнига ёки чанқоқни қондириш учун ичилган сутнинг жуда фойдали бўлишини унутмаслик керак.

Шуни айтиш керакки, кимё жадвалидаги ҳамма модда-маъданлар сутда мужассам. Янги соғилган сут бактерицедлик хусусиятига ҳам эга, яъни ўзига тушган бактерияларнинг кўпайишига тўсқинлик қилади. Бу хусусиятни сақлаш мақсадида янги соғилган сут совутилади. Бу ҳолат 10 даража ҳароратда сақланса, 24 соатгача тураверади. Хона ҳароратида оддий сутни бир суткадан ортиқ сақлаш мумкин эмас.

Бозордан сотиб олинган сутни албатта, қайнатиш керак, чунки унда сил, куйдирги, қорин тифи, полиомиелит, дизентерия ва бошқа касалликларни қўзғатувчи микроблар бўлиши мумкин. Сутни сирли идишда қайнатиш тавсия этилади. Сут куймаслиги (тагига олмаслиги) учун пишириладиган идишни совуқ сувда чайқаб олиш керак. Сутни алюмин идишда узоқ сақлаш ярамайди, чунки бунда сутнинг мазаси айнийди.

Одатда, нимагадир сутни ёғлилик даражасига қараб баҳоланади. Ваҳоланки, сут таркибидаги оқсиллар бебаҳо неъматдир. Баъзи кишилар, хом сутни ичса бўлаверади дейишади. Уларнинг фикри тўғри, аммо сигир соғлом бўлишига ишонч ҳосил бўлгандагина ичиш мумкин. Хом сутни меъда шамоллашида, сурункали колит, энтерит каби хасталикларда ичиш тавсия этилмайди. Шундай соғлом кишилар борки, хом сутни ичсалар нохушлик сезадилар. Бунга улардаги лактоза ферментининг етишмаслиги сабаб бўлади. Сутда асосан лактоза — сут шакари бўлади. Лактоза — фермент эканлигини фарқлаш даркор. Сутни кўтара олмасликларига лактоза ҳам сабаб бўлиши мумкин. Бундай ҳолларда сут-қатиқ маҳсулотларини ичган маъқул.

Европада катта ёшдаги аҳолининг 5 фоизи сутни умуман истеъмол қилмаслиги маълум бўлди. Сутни истеъмол қилганда эса, уларда меъда-ичак системаси фаолиятининг бузилиши намоён бўлар экан. Сут шакари — лактоза молекулалари лактоза ферментининг етишмаслиги ёки йўқлиги учун парчаланмайди. У микроорганизмлар иштирокида ачиб, ичакда турлича зарарли, заҳарли моддаларни ҳосил қилади. Организмнинг заҳарланиши, кишиларнинг бемаврид ҳалок бўлиш ҳоллари ҳам рўй берган.

Сут шакари дисахаридлар группасига мансуб бўлган углеводдир. Номи шакар бўлса-да, унчалик ширин эмас. Лактоза эчки сутида 7 фоиз, сигир сутида 5 фоиз, она сутида 7 фоиз бўлади. Сут шакарининг организм фаолиятидаги аҳамияти беқиёс. У қувват манбаи, озиқларни ўзлаштиришда ижобий таъсир кўрсатади.

Қаймоғи олинмаган сут ёки сут-қатиқ маҳсулотидан ҳар куни ярим литр ичилса, одамнинг оқсилга бўлган суткалик эҳтиёжининг 35 фоизига яқин миқдори қопланади. Шу билан бирга, ўрнини алмаштириб бўлмайдиган аминокислоталарга организмнинг эҳтиёжи маълум даражада қондирилади, одатда бу аминокислоталар ўсимлик маҳсулотлари оқсилида етишмайди.

Сут оқсили ҳомиладор аёллар овқатида катта аҳамиятга эга. Сут маҳсулотларидан творог қимматли ҳисобланади. Творог истеъмол қилинганда сутни ичиш тавсия этилмайди. Чунки бу маҳсулотларда кальций кўп бўлиб, организмда кальций алмашинувини бузади. Шу билан бирга, творог ва сутда темир ва витамин С оз миқдорда бўлади. Пировардида дармондори етишмаслиги ва камқонлик юзага келиши мумкин. Творогни кунига 100 граммдан истеъмол қилиш тавсия этилади.

Сут — ҳаётнинг бебаҳо чашмасидир. Унинг хосиятлари борасида изланишлар давом этмоқда, яқинда сутнинг яна 2 та хосияти борлиги аниқланди. Биринчидан, сутнинг ухлатувчи хусусияти борлигини англиялик шифокорлар аниқлашди. Яхшироқ ухлаш ниятида кечаси бир стакан иссиқ сут истеъмол қилиш англияликлар учун анъанага айланган. Кечасига бир стакан иссиқ сутни ичса одам тиниқиб ухлайди. Иккинчи янги хосияти — бу тишни кариесдан ҳимоя қилиб, даволайди. Мельбурн университети (Австралия) доктори Эрик Рейнолдс ўн йил текширишлар олиб бориб, ана шундай хулосага келди. Сутда тишни кариесдан сақловчи модда ҳам бор экан. Сутли шоколад бошқа ширинликка нисбатан кариесни озроқ ривожлантиради. Изланиш шуни кўрсатдики, сутдаги казеин оқсили профилактик хусусиятга эга экан. Кейинчалик шу текширув асосида аниқ бўлишича, казеиннинг молекула қисми билан кальций ва фосфит бирикканлиги роль ўйнайди. Бу моддалар тишнинг асосий материали компонентини ташкил этади. Қанд тишни емирганда оқсил молекуласи тиш эмалига зич бирикиб, микроблардан халос этади. Сал жароҳатланган эмални молекуладаги кальций ва фосфат ионлари тиклайди.

Сутдан ичимлик тайёрласа ҳам бўлади. Бунинг учун яримта лимон, 100 грамм пишлоқ, 1 дона тухум, ярим стакан совуқ сут солиб тайёрланса, ажойиб ичимлик бўлади. Болалар учун: 1 литр кефирга қулупнай ёки малина, 2 ош қошиғида қанд солиб тайёрланган ичимлик ҳузур бахш этади. Сутнинг нақадар фойдали неъмат эканлигини тушуниш, қадрига етиш учун улардан оқилона фойдаланиш зарур. Чунки сут каттаю-кичик, касалу-соғ — ҳамма учун ичишга табиат инъом этган бебаҳо неъматдир.

Мирзамир МИРЗАШАРИПОВ,
фарғоналик доришунос.

Минг бир касб

ҲУСН БАҒИШЛАБ

— Менинг сочимни чиройли турмаклаб қўйсангиз, — дея тўладан келган жувон ойна рўпарасидаги ўриндиққа келиб ўтирди. Роза опа унинг бош тузилишини, сочини, юзини бир зум синчиклаб кузатди-да, қўлига қайчи ва тароқни олиб ишга тушиб кетди. Орадан ярим соатлар ўтар-ўтмас аёл кўзгуда ўзини кўриб ҳайрон бўлиб қолди: «Наҳотки, шу мен бўлсам!?» — Аёл устага миннатдорчилик билдириб, чиқиб кетишга улгурмасдан, бу сафар ёш келинчак келиб ўтирди.

— Бугун туғилган куним. Фақат сизга ишонаман, Роза опа.

Ҳа, ҳақиқатан, шинамгина бу сартарошхонага тасодифий эмас, кўпроқ доимий мижозлар қатнашади. Ҳар куни тонгданоқ кимдир ишга, кимдир тўйга, кимдир учрашувга шошилади. Улардан эса ўрта бўйли, хушрўйгина, оппоқ халати бўйбастига ярашиб турадиган хушфеъл, камтарин бу аёл ҳамма вақт очиқ чеҳра ва одоб билан кутиб олади. Мана ўн йилдирки, у хизмат қилган мижозларнинг бирортаси норози бўлиб чиқиб кетгани йўқ. Ҳамма ундан хурсанд.

Роза опа сочни чиройли қилиб турмаклаш учун бутун санъатини ишга солади. Кўнгилдагидай, чиройли чиқса ҳаммадан олдин ўзи севинади. Шу туфайли бўлса керак, бир бор унда бўлган одам, доимо шу ерга келадиган бўлади.

Ўрта мактабда ўқиб юрган пайтиданоқ бу касбга қизиқди. Мактабни битиргач, шу соҳада ишлашга уйдагилари рухсат беришмади. «Кенг истеъмол моллари» бирлашмасида аппаратчи бўлиб ишлади. Болаликдан ҳаваси кучайса кучайдики, асло сўнмади. Натижада 14 йиллик меҳнат стажи билан «Маиший хизмат кўрсатиш» комбинатига ишга кирди. У дуч келган ишни бажариб кетаверди. Бўш вақти бўлди, дегунча моҳир усталарнинг ишини кузатар, иш вақти тугаса ҳам уйга кетишга шошилмасди. Қизнинг тиришқоқлигини сезган устози ҳунарининг бутун сир-асрорини эринмай ўргатар эди. Машаққатли кунлар ортда қолди.

Мустақил иш бошлаш олдидаги ҳаяжонини айтмай қўяқолайлик. Мана энди ўзи моҳир уста. Касбига чин юракдан меҳр қўйиши, тинимсиз изланиши натижасида обрў-эътибор топди. Меҳнатдаги ютуқлари учун бир неча марта шаҳар маиший хизмат бошқармаси томонидан фахрий ёрлиқлар ва пул мукофотлари олди. Лекин барчасидан ҳам аъло мукофот мижозларининг: «Фақат сизга ишонаман, Роза опа», — деган дил сўзларидир.

Дарҳақиқат, шаҳар маиший хизмат бошқармасига қарашли Октябрь районидаги 25-ҳаммом қошида очилган аёллар сартарошхонасида хизмат қилувчи Бунтова Роза Григорьевнани катта-ю, кичик оддийгина: «Бизнинг Роза опа» деб ардоқлашади.

Д. ЗОКИРОВА.

Муҳаббат

Шингил ҳикоя

— 1 —

Гўзал учрашув кунини орзиқиб кутганди. Уни ҳар гал кўз олдига келтирганида юраги шундай урардики, гўё бошқалар ҳам эшитаётгандек туюларди унга.

Уни илк марта футболчилар институтга меҳмон бўлиб келишганида кўрганди. Факультет декани йигирмага яқин қизни чақириб ҳар бир ўйинчига гулдаста топширажакларини айтди. Йигитлар залга кириб келишгач, қўлларида гул тутган қизлар уларга пешвоз чиқишди. Буни қарангки, Гўзалнинг рўпарасида шу йигит турарди. Уятчан экан, қизариб «Раҳмат» деди. Қиз ҳам кўзларини ундан олиб қочди.

Кейин бир домла меҳмонларни бирма-бир таништира бошлади: команда катта устози... ўйинчилар... Жаҳонгир Қодиров! Зал давомли қарсакларга кўмилди.

Кейин учрашишди, ундан кейин яна. У терма команда сафига кетди-ю, ҳижрон онлари бошланди. Шу бир ой Гўзал учун йилга тенг бўлди. Жаҳонгир қолдирган номерга — спорт базага ҳар куни қўнғироқ қилади. «Ҳали келгани йўқ» дейишади. Ниҳоят бир куни гўшакни ўзи кўтарди. «Кечагина келдим, — деди энтикиб. — Жуда кўргим келяпти. Қачон кўришамиз». Қизнинг тилига сўз келмасди. «Айта қолинг Гўзалхон». Йигитнинг ёлвориб гапиришидан этлари жимирлади. «Шанба куни, ўша жойда», деёлди, холос. «Шан-

— 2 —

ба куни дейсизми? Алло...» Гўзал қолган гапни эшитмади. Алоқа узилди. Қайта қўнғироқ қилмоқчи бўлди, қани энди икки ёки ўн тийинлик топса. Орадан беш-ўн дақиқа ўтгач фикридан қайтди, тортинди.

Шанба куни не-не орзулар оғушида борганди. Келмади. Бир соат кутди-я. Ўтиб кетаётган йигитларнинг «Мани кутмиётувмидиз, асал қиз» деб гап отишларига ҳам чидади. Аммо ундан дарак бўлмади. Уйга йиғламсираб қайтаётиб, дугонасининг гапини эслади: «Шаҳарма-шаҳар юришади, қизи кўп бўлади буларни». Тўғри, — алам билан ўйлади Гўзал — ҳали мендақадан нечтасига сўз берганийкин? Бас энди».

Сешанба куни биринчи танаффусда ўша дугонаси ҳаллослаб келди. «Йўлак бошида турипти, кимдан сўрарини билмай».

— Бориб айт, фотиҳаси бўлибди, кейинги ойга тўй бўлар экан де.

— Вой ишонмаса-чи... Гўзал...

— Шошма бўлмаса, хат ёзиб бераман.

Дугонаси қийқириб келди. «Гаплашсам бўладими деганди, кечаги шанбада яхшиям бормаб-

— 3 —

сиз, куёв орқасидан кузатган экан дедим. Шалвираб тушди бечора».

Гўзал кўз ёшларини тўхтатолмади. Сумкасини олди-ю, ташқарига отилди. Жаҳонгир пастда турган экан. Аввалига уни кўрмади. Таниш овозни эшитиб тўхтади.

— Шу ростми, Гўзал?

— Рост. Иккинчи келманг...

Икки-уч кунгача кўнглига ҳеч нима сиғмади. Ҳеч ким билан гаплашмади. Учинчи кун кечки пайт ҳовлини наридан-бери супурди-да, дарс қилишга ўтирди. Йўқ, юрагига сиғмади. Телевизор қўйди. Футбол берилаётган экан. Кўзлари беихтиёр Жаҳонгирни қидира бошлади. Шарҳловчи унинг ҳам номини тилга олармикин деб қулоқ тутди. «...Ўтган шанба куни сафардаги ўйинда Жаҳонгир иккита тўп киритганди. Негадир бугун ҳеч киришиб кетолмаяпти. Мана, яна тўпни олдириб қўйди».

Гўзал ўрнидан туриб кетаёзди. Бундан чиқди шанба куни Тошкентда бўлмаган экан-да. «Нега шуни келганида айтмади. Гапиришга қўйдимми ўзим».

Яна орзиқиб кута бош-

— 4 —

лади. Эртасига ҳам, индинига ҳам ундан дарак бўлмади. Дарсдан кейин дугоналари уни киноuа судрашди. Троллейбусдан тушди-ю, кўзи футбол афишасига тушди... «... август соат 19 да...» Ўқиди-ю, фикридан қайтди. Ўзини ёмон ҳис этаётганини баҳона қилиб кинога кирмади. Стадион яқинида одамлар кўпая бошлади. Анча айланди. Бир милиционердан футболчиларни қаердан топиш мумкинлигини сўради. «Ҳали келишмагандиров, — деди у. — Орқа томонга ўтсангиз, ўша ёқдан автобусда келишади». Тез-тез юриб стадион ярмини айланиб ўтди. Эшик оғасидан бориб сўради. Ҳали келишмабди. Бир соатдан кўп кутди. Ниҳоят қизил автобус кўринди. Атрофда турган ишқибозлар «келишяпти, келишяпти», дейишди. Гўзалнинг юраги ҳаприқиб кетди. Автобус келиб тўхтади, яқинлашишга журъат этмай жойида тураверди. Ундан учинчи бўлиб Жаҳонгир тушди. Қизни кўрмади. Бир-бир босиб бино томон кетаётганида чақиришга мажбур бўлди.

— Жаҳонгир ака!

Жаҳонгир ортига қаради, кўзларига ишонмади шекилли, бироз туриб қолди, сўнгра учиб келди.

— Хайрият, энди нима қиламан деб дунёга сиғмай юрган эдим. Биласизми... мен... мен... Қандоқ тушунтирсам экан...

— Ишонаман, — оҳиста деди қиз.

Равшан БОБОМУҲАМЕДОВ.

Биз билан ўйнайсанми, балиқжон.

В. Титов сурати. (ТАСС фотохроникаси).

Адабий саёҳат

Ўзбекистон пойтахтида бошланган Вьетнам китоблари ўн кунлигида қатнашган кишилар Меконг ва Хонгх соҳилларига, Ханой, Хошимин, Хайфон шаҳарларига сиртдан саёҳат қилиш имкониятига эга бўлдилар. Ўн кунлик Вьетнам Социалистик Республикасининг миллий байрами — мустақиллик эълон қилинган кунга бағишланган.

Халқлар дўстлиги музейида ВСР нашриётлари чиқарган китоблар, шунингдек вьетнамлик муаллифларнинг рус тилидаги асарларидан кўргазма очилди. Коллекционерлар эса ипакдан тайёрланган вьетнам открит-каларини қизиқиб томоша қилишмоқда.

Тошкент ўқув юртларида таълим олаётган вьетнамлик талабаларнинг ўз ватанлари ҳақидаги ҳикоялари кўргазмадаги экспонатларга қўшимча бўлди. Ўн кунлик доирасида китобхонлар конференциялари, вьетнам адабиёти кечалари ўтказилади.

(ЎзТАГ).

Муҳаррир
Э. М. ЭРНАЗАРОВ.

Диққат!

Сув ўтказиш йўллари ва водопровод тармоқларида ремонт-профилактика шунингдек, 1989-90 йил кузги-қишки мавсумга тайёргарлик ишлари олиб борилиши муносабати билан

«Водоканал» тресті

МАЪЛУМ ҚИЛАДИ

ВОДОПРОВОД ТАРМОҚЛАРИДА СОВУҚ СУВ БЎЛМАЙДИ ВА СУВ БОСИМИ КАМАЯДИ

6 СЕНТЯБРЬ СОАТ 9.00 ДАН 7 СЕНТЯБРЬ СОАТ 9.00 ГАЧА

— Космонавтлар проспекти бўйича 9, 11-уйларда сув бўлмайди. Педагогический, Герман Лопатин, Хўжанд кўчалари ва Ленин кўчасининг бир қисмидаги уй-жойларда сув босими камаяди.

7 СЕНТЯБРЬ СОАТ 9 ДАН 8 СЕНТЯБРЬ СОАТ 9.00 ГАЧА

Энгельс кўчаси бўйлаб Инқилоб хиёбонидан тортиб «Ғалаба» боғигача бўлган территориядаги уй-жойлар ва ташкилотларда сув бўлмайди.

12 СЕНТЯБРЬ СОАТ 9.00 ДАН 13 СЕНТЯБРЬ СОАТ 9.00 ГАЧА

С. Раҳимов районидаги Ниёзов кўчасининг икки томонига жойлашган ва мазкур кўчага туташган уй-жой секторида, Студентлар шаҳарчасида, Октябрь районининг Генерал Узоқов, Беруний кўчалари икки томонида жойлашган турар жой секторида, Акмал Икромов районининг Уйғур ва Улуғбек кўчалари икки томонидаги маҳаллаларда, «Чилонзор» массивининг 9, 11, 12, 13, 14, 15- кварталларида сув босими камаяди.

13 СЕНТЯБРЬ СОАТ 9.00 ДАН 14 СЕНТЯБРЬ СОАТ 9.00 ГАЧА

Ҳамза районининг Лисунов массивидаги 1, 1 «а» 4-кварталларида.

58-турар жой шаҳарчасининг бир қисмида сув бўлмайди ва сув босими камаяди.

СУВ БЎЛМАЙДИГАН ЕРЛАРГА АВТОВОДОВОЗЛАРДА ИЧИМЛИК СУВ ЮБОРИЛАДИ.

Справкалар учун телефонлар — 33-15-95, 33-75-95, 56-60-06.

В. И. ЛЕНИН НОМИДАГИ МЕҲНАТ ҚИЗИЛ БАЙРОҚ ОРДЕНЛИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ ҚОШИДАГИ

ёшларни олий ўқув юртларига кириш учун тайёрлайдиган

МАРКАЗИЙ КУРСЛАР

1989-1990 ўқув йили учун

ТИНГЛОВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Тайёрлов курсларига ўрта маълумотлилар ва 10-синф ўқувчилари Тошкент шаҳар ва Тошкент областининг Тошкент районн, Калинин районн, Орджоникидзе районн прописка си билан қабул қилинади.

Тайёрлов курсларига кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширадилар: ректор номига ёзилган ариза, турар жойидан справка, иш жойидан справка (мактаб ўқувчилари учун ўқиш жойидан справка).

Машғулотлар ўзбек ва рус тилларида математика, физика, тарих, жамиятшунослик, она тили ва адабиёт, чет тиллари, химия, биологиядан ҳафтасига 3 марта соат 19.00 дан университет биносида (талабалар шаҳарчаси) олиб борилади.

Ҳужжатлар якшанбадан ташқари ҳар куни соат 17.00 дан 20.00 гача, шанба куни 10.00 дан 14.00 гача ТошДУ бош корпусининг Ж-1 хонасида қабул қилинади.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг

ОЛИМЛАР УЙИ

1989-90 ўқув йили учун

ТЎГАРАКЛАРГА

Қабул эълон қилади

Инглиз (катталар ва болалар учун), **немис, француз, ўзбек тиллари, «эсперанто»ни** ўрганиш. ЎҚИШ МУДДАТИ — 9 ОЙ;

амалий санъат: тикиш ва бичиш (кечки группа).

Ўқиш мудати — 2 йил; машинада тўқиш, спицалар ёрдамида тўқиш, илмоқлар ёрдамида тўқиш, макраме.

Ўқиш муддати — 10 ой; тасвирий санъат ва фотография (болалар учун), драма, рақс (болалар учун).

Ўқиш муддати — 9 ой;

жадал ўқитиладиган курсларга:

ЎЗБЕК ТИЛИНИ ЎРГАНИШ БЎЙИЧА **Ўқиш муддати — 4 ой;**

ДЕКОРАТИВ КОСМЕТИКА. **Ўқиш муддати — 3 ой;**

«БИЗНИНГ БОҒИМИЗ». Ўқиш муддати — 2—3 ой;

«Физика», «математика», «химия», «биология» фанлари бўйича юқори синф ўқувчилари учун тайёрлов курслари.

Ўқиш муддати — 8 ой (машғулотларни фан кандидатлари олиб боришади);

ҳаваскор, боғбонлар, нумизмат-бонистлар секциялари фаолият кўрсатмоқда;

кактус ишқибозлари учун «Априкус», «Эсперанто», Байналминал дўстлик клублари ҳам ишлаб турибди.

Сизларни вокаль-опера коллективи таклиф этади.

Справкалар учун телефонлар — 56-73-88, 56-73-87.

Адрес: Тошкент шаҳри, 15-алоқа бўлими, Т. Шевченко кўчаси, 52-уй.

ТОШКЕНТ ШАҲАР АҲОЛИНИ ИШГА ЖОЙЛАШТИРИШ, ҚАЙТА ЎҚИТИШ ВА КАСБГА ЙЎЛЛАШ МАРКАЗИ

ИШГА ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

Республика «ЎЗБЕКИСТОН ДИЗАЙН ФОНДИ» ижодий экспериментал ишлаб чиқариш бирлашмасининг ХЎЖАЛИК ҲИСОБИДАГИ

«МАЖНУНТОЛ» ЭКСПЕРИМЕНТАЛ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ФИРМАСИГА:

Малакали тикувчилар ва уйда иш бажарувчи тўқувчилар (қўлда ва машина тўқувчи кишилар).

Меҳнатга — ишбай-мукофот тарзида ҳақ тўланади.

Ишга иш билан банд бўлмаган, шунингдек меҳнат шартномаси асосида ишлаётган кишилар қабул қилинади.

Справкалар учун телефон — 40-44-10.

Мурожаат учун адрес: Тошкент шаҳри, Космонавтлар проспекти, 6-уй, аҳолини ишга жойлаштириш маркази.

УЙ БЕКАЛАРИ, СИЗЛАР УЧУН!

Ҳар куни—ҳар бир хонадонда асқотади...

ТУРЛИ-ТУМАН ХЎЖАЛИК БУЮМЛАРИ УЙ БЕКАЛАРИГА ОВҚАТ ТАЙЁРЛАШ ЖАРАЁНИНИ ЕНГИЛЛАШТИРАДИ, РЎЗҒОР ЮМУШЛАРИДА МАДАД БЎЛАДИ.

Айтайлик, сиз «безе» ширинлигини, фарзандингиз учун мусс ёки торт учун крем тайёрламоқчисиз. Бу ҳолда сизга албатта махсус кўпиртиргич мослама керак бўлади. Ҳар хил шаклдаги печенье пишириш учун эса қуйма қолиплар зарур. Ҳар хил пичоқлар термаси, сочиқ осиладиган илгаклар, мева қуритиладиган восита уй бекаларига албатта манзур бўлади.

ФРУНЗЕ САВДО МАРКАЗИ

ҚУЙИДАГИЛАРНИ ТАКЛИФ ҚИЛАДИ:

ихчам, замонавий кўринишдаги қўл билан ишлатиладиган механик кўпиртиргичларни — Тошкент хўжалик-маиший буюмлар тажриба заводи ишлаб чиқарган — **баҳоси 4 сўмдан;**

печенье пишириш учун тутқичли қуйма қолипларни — Ленинград ва Бердянск корхоналари ишлаб чиқарган — **баҳоси 5 сўм ва 4 сўм 70 тийиндан;**

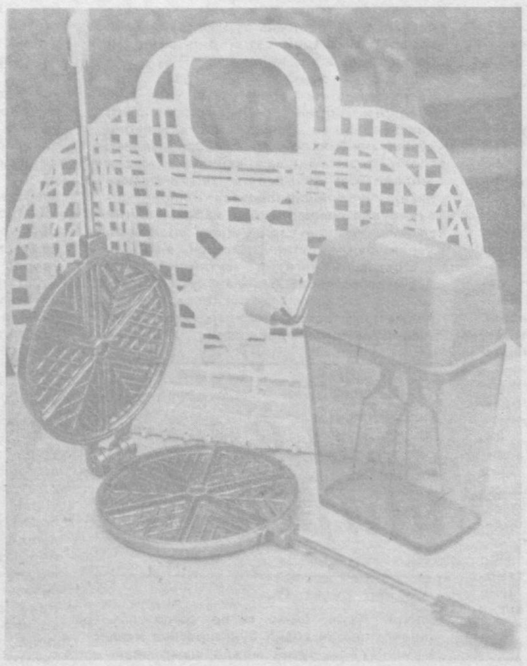

ошхона пичоқлари термасини (3 дона) — Чуст хўжалик-маиший буюмлар заводи ишлаб чиқарган — **баҳоси 2 сўм 20 тийиндан;**

сочиқ осиладиган (қўл панжаси, оёқ кафти шаклидаги) илгакларни—**баҳоси 50 тийиндан 80 тийингача,** икки қатор сим шаклидаги илгакларни — **баҳоси 1 сўм 20 тийиндан;** шунингдек, устки кийимлар осиладиган, қўшимча бешта костюм илинадиган вешалкали илгак-вешалкаларни — **баҳоси 1 сўмдан.**

болалар учун занглмайдиган пўлатдан ясалган ошхона приборларини (қошиқ, вилка ва чой қошиғи) — **баҳоси 1 сўм 57 тийиндан;**

мева қуриткичларни — **баҳоси 5 сўмдан;**

кабоб пиширгичларни (газ плиталари учун) — **баҳоси 3 сўмдан;**

пластмассали хўжалик халталарини — **баҳоси 3 сўм 50 тийиндан;**

Магазин адреси: Ш. Руставели кўчаси, 153.

Иш вақти: соат 10 дан 20 гача, танаффуссиз. Дам олиш куни — якшанба.

ФРУНЗЕ САВДО МАРКАЗИ.

ИЧКИЛИКБОЗЛИККА ҚАРШИ ЎТ ОЧАМИЗ!

Тошкент шаҳар кинофильмлар прокати идораси

6 СЕНТЯБРДАН

АНА ШУ ШИОР ОСТИДА ҲУЖЖАТЛИ ФИЛЬМЛАРНИНГ

ТЕМАТИК НАМОЙИШИНИ ЎТКАЗАДИ

Ўзбекистон ССР 25 йиллиги номли кинотеатрда
6—8 — АЛКОГОЛЬ ВА ЎСМИР.
ВЛКСМ 30 йиллиги номли кинотеатрда
6—8 — ЕДИМДА ЙЎҚ.
«Нукус» кинотеатрида
6—8 — СЕВГИДАН НАФРАТГАЧА.
«Чайка» кинотеатрида
6—8 — АЛКОГОЛЬ ВА БОЛАЛАР.
«Ватан» кинотеатрида
6—8 — САРХУШ ҚУЛФАТ.
Лисунов номли кинотеатрда
6—8 — ТУБАНЛИК ДАРАЖАСИ.
Фестиваль кинотеатрида
6—8 — АЛКОГОЛЬ ВА СУЗИШ.
«Қозоғистон» кинотеатрида
6—8 — ТУБАНЛИК ДАРАЖАСИ.

ТОШКЕНТ ШАҲАР КИНОФИЛЬМЛАР ПРОКАТИ ИДОРАСИ.

Суғурта пули—сизга мадад бўлади!

Болалар катта бўлгани сари ташвишлар ҳам ортиб боради. Тиниб-тинчимас, ҳар нарсага қизиқадиган болаларнинг хаёлига нималар келишини, улар қандай хавфли вазиятларга тушиб қолиши мумкин эканлигини тасаввур этиб ҳам бўлмайди.

АГАРДА ФАРЗАНДИНГИЗ

бахтсиз ҳодиса—шу жумладан, суяк синиши ёки чиқиши, куйиш, аъзоларнинг жароҳатланиши;

тасодифан қаттиқ заҳарланиш;

кана хасталиклари ёки эмлашдан кейинги бош миянинг яллиғланиши, полиомиелит, гематоген остеомиелит хасталиклари;

нотўғри медицина муолажалари натижасида бирор аъзосининг олиб ташланиши оқибатида жабрланса

ДАВЛАТ СУҒУРТА ИДОРАСИ СИЗГА ЁРДАМГА КЕЛАДИ!

Аммо бунинг учун мактаб ўқувчиларини бахтсиз ҳодисалардан суғурта қилиш ҳақидаги шартномалар ўз вақтида тузилиши лозим.

ШАРТНОМАЛАР БЕВОСИТА МАКТАБЛАРДА, 1 СЕНТЯБРДАН 30 НОЯБРГА ҚАДАР ТУЗИЛАДИ.

ЁДИНГИЗДА БЎЛСИН!

Ҳар йили 1 сентябрдан 30 ноябрга қадар аввалги ўқув йили мобайнида суғурта қилинган, шунингдек 1-синф ўқувчиларигина бепул суғурта қилинган ҳисобланадилар.

Шартноманинг амал қилиш муддати — 1 йил, суғурта бадали — 2 сўм.

БАТАФСИЛ МАЪЛУМОТЛАРНИ ДАВЛАТ СУҒУРТА ИДОРАСИНИНГ ТОШКЕНТ ШАҲРИДАГИ БАРЧА ИНСПЕКЦИЯЛАРИДАН ОЛИШ МУМКИН.

ТОШКЕНТ ШАҲАР ДАВЛАТ СУҒУРТА БОШҚАРМАСИ.

«Союзреклама» Бутуниттифоқ ишлаб чиқариш бирлашмасининг Ўзбекистон реклама ишлаб чиқариш корхонаси.

В. И. ЛЕНИН НОМЛИ СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА

13, 14 СЕНТЯБРЬ СОАТ 17.00 ва 19.30 да

Кулиб-тинглаб дам олинг дўстлар

ҚАТНАШАДИЛАР:

Қўқон шаҳар аскиячиларидан: ЙЎЛДОШХОН НОСИРОВ, МУҲАББАТХОН ТОШПЎЛАТОВА, ЖЎРАХОН ПЎЛАТОВ, ҒИЁСИДДИН АБДУРАҲМОНОВ;

Фарғона область Ленин комсомоли мукофоти лауреати Шерқўзиевлар оилавий ансамбли

ЎЗБЕКИСТОН ССР ТЕАТР АРБОБЛАРИ СОЮЗИ «ДИЛШОД» АНСАМБЛИ

6-жаҳон фестивалининг лауреати ОТАЖОН РАЖАБОВ.

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артистлар: МЎЪТАБАР ЙЎЛДОШЕВА, САЛОҲИДДИН ТЎХТАСИНОВ;

Ўзбекистон ССР Ленин комсомоли мукофоти лауреати ҒУЛОМҚОДИР ЭРГАШЕВ;

САНОБАРХОН ШОИКРОМОВА, АБДУРАУФ ЁҚУБОВ, ҲОТАМ ҚОСИМОВ, БАҲРИДДИН БЕКМУРОДОВ **ва бошқалар.**

Программани — ЎТКИР СИДДИҚОВ **олиб боради.**

Ансамблларнинг бадиий раҳбари — Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист, бастакор САЛОҲИДДИН ТЎХТАСИНОВ.

Билетлар соат 11.00 дан сотилади.

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА

(Ҳадра майдони)

8 СЕНТЯБРДАН БОШЛАБ

ТОШКЕНТДА БИРИНЧИ МАРТА

«МУШУК УЙИ» ВА «ДОКТОР АЙБОЛИТ»

ҚАТНАШАДИЛАР:

РСФСР да хизмат кўрсатган артист АЛЕКСАНДР ПОПОВ ва масхарабозлар: Удмуртистон АССР да хизмат кўрсатган артистлар ИВАН ТРЯПИЦИН ВА ВАСИЛИЙ ОРЛОВ.

2 БЎЛИМДАН ИБОРАТ КАТТА РАНГ-БАРАНГ ПРОГРАММА.

Справкалар учун телефонлар — 44-35-91, 44-35-84.

Касса дам олиш кунисиз — соат 10 дан 20.00 гача очиқ.

ОЛДИНДАН БИЛЕТЛАР СОТИШ КАССАСИ ИШЛАЙДИ.

КОЛЛЕКТИВ БЎЛИБ ТУШИШ УЧУН БУЮРТМАЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

Қишлоқ жойлардан келган томошабинларнинг аризаларига биринчи навбатда хизмат кўрсатилади.

Театр

НАВОИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРИДА — 5/IX да **Майсаранинг иши,** 6/IX да **Дунёнинг яратилиши,** 7/IX да **Князь Игорь.**

ҲАМЗА НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 5/IX да **Куёв,** 6/IX да **Кориолан,** 7/IX да **Тақдир эшиги.**

Кино

4 СЕНТЯБРДА БАДИИЙ ФИЛЬМЛАР:

Чайка — «ИНТЕР ҚИЗ» (16, 18.40, 21.15).

Восток — «ҚАРЗ ҚОҒОЗИ ВА ОСОЙИШТАЛИК» (18.30, 21.40).

Дружба — «ҚОРА КЎЗЛАР» (17, 20.00; 18, 20.40).

Ватан — «ОЗОДЛИККА ҚАЙТИШ» — (тоқ соатларда ва 20. 45 да).

ВЛКСМ 30 йиллиги — «ҚОРА КЎЗЛАР» (17, 20.00).

Лисунов номли — «ТИМСОҲ» ДАНДИ II (17, 20.00).

Комил Ёрматов номли — «ХУДОНИНГ БАЛОСИ» (тоқ соатларда ва 19.00).

Тошкент Советининг 50 йиллиги номли — «ТОНГ» (16, 18.30, 21.00).

Санъат саройи — «КЕТТОН» КЛУБИ» (катта залда — 16, 18.30, 20.40), «САМРААТ» (кичик залда — 17, 19.30).

Москва — «ҚАРЗ ҚОҒОЗИ ВА ОСОЙИШТАЛИК» (19, 20.40).

Фестиваль (ёзги) — «ШАРЛО» ИСПАНИЯДА», «СТАДИОНДАГИ ТЕНТАКЛАР» (21.30).

5 СЕНТЯБРДА БАДИИЙ ФИЛЬМЛАР:

Чайка — «ИНТЕР ҚИЗ» (11, 13.30, 16, 18.40, 21.15).

Восток — «ҚАРЗ ҚОҒОЗИ ВА ОСОЙИШТАЛИК» (12, 15.15, 18.30, 21.40).

Дружба — «ҚОРА КЎЗЛАР» (11, 14, 17, 20.00; 12, 15, 18, 20.40).

Ватан — «ОЗОДЛИККА ҚАЙТИШ» — (тоқ соатларда ва 20. 45 да).

ВЛКСМ 30 йиллиги — «ҚОРА КЎЗЛАР» (11, 14, 17, 20.00).

Лисунов номли — «ТИМСОҲ» ДАНДИ-II (11, 14, 17, 20.00).

Комил Ёрматов номли — «ХУДОНИНГ БАЛОСИ» (тоқ соатларда ва 19.00).

Тошкент Советининг 50 йиллиги номли — «ТОНГ» (11, 13.30, 16, 18.30, 21.00).

Санъат саройи — «КЕТТОН» КЛУБИ» (катта залда — 11, 13.30, 16, 18.30, 20.40); «САМРААТ (кичик залда — 12, 14,30, 17, 19.30).

Москва — «ҚАРЗ ҚОҒОЗИ ВА ОСОЙИШТАЛИК» (11, 15, 19, 20.40).

Фестиваль (ёзги) — «ШАРЛО» ИСПАНИЯДА», «СТАДИОНДАГИ ТЕНТАКЛАР» (21.30).

ҲУРМАТЛИ ОТА-ОНАЛАР!

АЗИЗ ЎҚУВЧИЛАР!

Агар сизнинг фарзандларингиз чизмачилик, тасвирий санъат, миллий санъат турлари, тикиш, бичиш, тўқиш ва каштачиликка қизиқса, ашула айтиш, рақсга тушиш, доира ва бошқа миллий чолғу асбобларида чалишни хоҳласа, шеърлар айтиб, турли значок ва маркалар тўплашга, кино санъати сирларини билишга қизиқса, турли асбоб ва материалларни ишлатиб дурадгорчилик, меъморчиликни маҳорат билан ўрганишни истаса

СИЗНИ ВА ФАРЗАНДИНГИЗНИ

4—10 СЕНТЯБРЬ КУНЛАРИ

ТОШКЕНТ ШАҲАР ОСТРОВСКИЙ НОМИДАГИ ПИОНЕР ВА ЎҚУВЧИЛАР САРОЙИГА

ТАКЛИФ ЭТАМИЗ

Адрес: Пушкин кўчаси, 69-уй (4, 5, 17, 18-троллейбуслар ва 17, 24, 101 э автобусларнинг (Дарҳон бекати).

7-шаҳар шифохонаси коллективи бош врач ўринбосари М. Р. Абдулинага онаси

Муҳаддас АНВАРОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон ССР Моддий-техника таъминоти Давлат комитети коллегияси, партия комитети ва касаба союз ташкилоти коммунал-маданий-маиший бошқармасининг бўлим бошлиғи А. С. Мақсудовага акаси

Озоджон Соаталиевич МАҚСУДОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон ССР Маданият министрлигининг маданият ёдгорликларини муҳофаза қилиш бош бошқармаси, «Меъмор» илмий-таъмирлаш ишлаб чиқариш бирлашмаси ва «УзНИПИреставрация» институти коллективлари кекса халқ устаси-таъмирловчиси, СССР Архитекторлар уюшмасининг аъзоси

Аминжон САЛОМОВнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

ТОШКЕНТ оқшоми

Ўзбек ва рус тилларида мустақил равишда нашр этилади.

«Тошкент оқшоми»

(«Вечерний Ташкент») — орган Ташкентского горкома Компартии Узбекистана и городского Совета народных депутатов.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

Телефонлар: қабулхона—32-53-76; бўлимлар: партия турмуши ва совет қурилиши—32-57-84; экономика ва шаҳар хўжалиги —32-54-19; ижтимоий масала — 32-53-10; хатлар ва оммавий ишлар — 33-29-70; жамоатчилик редакцияси — 33-99-42, 32-53-66, 32-54-15; «Ташкентская неделя» рекламалар иловаси — 32-56-84; эълонлар — 33-81-42.

Якшанбадан ташқари, ҳар куни чиқади.

Р — 14688. Б. — 2017. Индекс 64690. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10